

યોગ, સ્વાસ્થ્ય અને નૈતિક જીવન મૂલ્યોનું માસિક

દિવ્ય જીવન

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૫૦/- ● વર્ષ - ૧૨ અંક - ૧૨ ડિસેમ્બર - ૨૦૧૫

Postal Registration No. GAMC 1417/2015-2017 Valid up to 31-12-2017 RNI No. GUJGUJ/2003/15738

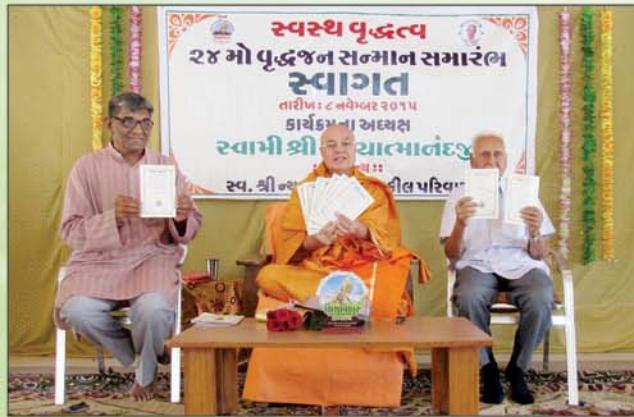
Published on 4th of every month and Posted on 5th of every month at PSO, Ahmedabad-2. Annual Subscription Rs.150/-

શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ ખાતે દીપાવલી નિમિત્ત વિરાટ અન્નકૂટદર્શન (તા. ૧૧-૧૧-૨૦૧૫)

શ્રીમતુ સ્વામી ચિન્મયાનંદજી મહારાજના જન્મ શતાબ્દી પર્વ નિમિત્તે ચિન્મય જ્યોતિનું અમદાવાદમાં આગમન.
સ્વાગત સમારોહમાં ગુજરાત રાજ્યના રાજ્યપાલશ્રી ઓમપ્રકાશ કોહલીજી, પૂજ્ય સ્વામીજી અને અન્ય સંતો (૧૨-૧૧-૨૦૧૫)

શિશુવિહાર, ભાવનગર ખાતે 'સ્વસ્થ વૃદ્ધત્વ' પુસ્તકનું
લોકપ્રષા તથા ૨૫૦ વડીલોનું સન્માન
(તા. ૮-૧૧-૨૦૧૫)

વીસનગરના સુપ્રસિદ્ધ શ્રીનાથમઠના મહંતશ્રી
૧૦૮ પૂજ્યશ્રી ગુલાબનાથજી મહારાજ દ્વારા
પૂજ્ય શ્રી સ્વામીજીનું અભિવાદન (તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૫)

શ્રી બી.એમ. વિધાલય, ગલોડિયા (ખેડબ્રહ્મા)ના રજતજ્યંતિ
પ્રસંગે પૂજ્ય સ્વામીજીને બોરસલીનો છોડ અર્પણ કરતા
સંસ્થાના ટ્રસ્ટીઓ (૫-૧૧-૨૦૧૫)

શિવાનંદ આશ્રમ, ધનતેરસ નિમિત્તે
શ્રીયંત્રપૂજા (તા. ૮-૧૧-૨૦૧૫)

શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજની પ્રેરણાથી પ્રકાશિત દિવ્ય જીવન

વર્ષ : ૧૨

અંક : ૧૨

દિસેમ્બર-૨૦૧૫

સંપુર્ણપત્ર અને અધ્યાત્મા :
મહાલીન શ્રી સ્વામી પાઠવક્ષયાનંદજી
(ડૉ. શિવાનંદ અધ્યાત્મ)

અધ્યક્ષ પદ્ધતિ :
અધ્યક્ષ : શ્રી સ્વામી અધ્યક્ષયાનંદજી (સ્નો)
ડૉ. મહાલીન ડૉ. પટ્ટી
શ્રીમતી શ્રી મહાલીન

તંત્રી : શ્રી સ્વામી અધ્યક્ષયાનંદજી
દૈનિક અભ્યાસાનું ચરણાંશ :
શિવાનંદ આશ્રમ, જોખપુર ટેકની,
અમદાવાદ - ૩૮૦૦૧૫.
ફોન : ૨૬૮૬૧૨૩૪૪, ૨૬૮૬૨૩૪૫

મુખ્ય કાર્યક્રમ :
‘દિવ્ય જીવન’ અધ્યક્ષ, તેજુ કાર્યક્રમ :
સ્વામી શિવાનંદ સર્વજ્ઞવિકાનિ.

ઈતિર પત્રલક્ષ્માર અને મધ્યમાંગું કાર્યક્રમ :
શ્રી પદોધારીની દેખાઈ
ગુજરાત દિવ્ય જીવન સેર
શિવાનંદ આશ્રમ,
જોખપુર ટેકની, રેલેવાઈટ માર્ક,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫
ફોન : ૨૬૮૬૧૨૩૪૪
ટેલિફોન : ૨૬૮૬૨૩૪૫

E-mail :
shivananda_sahram@yahoo.com
Website : <http://www.divyajivan.org>

બધાજીમ	
પ્રારંભિક	
વાર્ષિક વાયરામ	રૂ. ૧૫૦/-
કુલનેટક વાયરામ (૧૫ વર્ષ માટે)	રૂ. ૧૫૦૦/-
પ્રેરણ વાયરામ	રૂ. ૩૦૦૦/-
કુલનેટક વાયરામ	રૂ. ૧૫/-
વિદેશ પદ્ધતિ (એર બેટીલ)	રૂ. ૧૨૦૦/-
વાર્ષિક (એર બેટીલ)	રૂ. ૧૫૦૦૦/-
કુલનેટક વાયરામ (૧૫ વર્ષ માટે) એક/દુષ્ટ (અમદાવાદ) દ્વારા	

અદ્ય મન્યસે સુવેદેતિ દસ્તમેવાપિ નૂને ત્વં યેત્થ જ્ઞાનાણો રૂપમ् ।
યદેસ્ય ત્વં યદેસ્ય દેવેષ્વાથ નુ મીમાંસ્યમેવ તે મન્યે વિદ્યિતમ् ॥
નાહી મન્યે સુવેદેતિ જો ન વેદેતિ વેવ ચ ।
જો નસત્તેવ તસ્તેવ નો ન વેદેતિ વેવ ચ ।

ॐ

કલોપનિબદ્ધ - ૧,૧,૧

જે તું એમ માનતો હોય કે તું પ્રલાને સારી રીતે જ્ઞાની ગયો છે તો
ખરેખર તું તે પ્રલાના સ્વરૂપને ઘોંસુ જ જ્ઞાનો છે: કારણ કે આ પરમાત્મા
પરમેશ્વરનું જે આંશિક સ્વરૂપ તું છે અને તેનું જે આંશિક સ્વરૂપ હેવતાઓમાં
છે તે બધું મળીને જે થાપ છે તે અથ જ છે. એટથા માટે હું માનું છુંકે તેં જ્ઞાનેલું
સ્વરૂપ નિઃસંદેહ વિચારશીય છે.

હું પ્રલાને સારી રીતે જ્ઞાની ગયો છું તેમ માનવું નહિ અને નથી
જ્ઞાનતો એટું પણ ન માનાનું કારણ કે તે જ્ઞાનનું વિલક્ષણ છે. આ રિષ્યોમાંથી
જે કોઈ પણ તે પ્રલાને જ્ઞાનો છે તે મારા ઉક્ત વચનના અભિપ્રાયને પણ જ્ઞાનો
છે કે હું પ્રલાને જ્ઞાનું છું અને નથી પણ જ્ઞાનતો. ટૂંકમાં તે એટલું વિશાળ છે કે
તેને આંશિક જ જ્ઞાની શક્તિ છે.

શિવાનંદ વાણી

પરમાત્મા

પરમાત્મા સત્ત્વ છે. પરમાત્મા પ્રેમ છે. પરમાત્મા મહાજ્ઞાપોતિ છે.
પરમાત્મા અનંત સુખ, પરમ શાંતિ અને જ્ઞાનની મૂર્તિ છે. તે સર્વશ,
સર્વજ્ઞિતમાન, સર્વવ્યાપક અને સર્વ ગ્રત્યે દ્યાવાન છે. તે આપદ અને
અનંત છે. અને જ ગીતામાં પુરુષોત્તમ અથવા મહેશ્વર કહેલા છે. તે
સર્વવિદ્ય છે. તે સમગ્ર વિશનો તેમજ દેહ, મન, હિંદ્યો અને ગ્રાસનો
આધાર છે. તેના વિના એક અસ્તુ પણ લાલી શકે નહિ. તે વેદોનું મૂળ છે.
દીના, અજ્ઞિન, વરુણ, વાયુ, યમ એ બધા પરમાત્માના કર્યાંસાં સાધારણ છે.
પૃથ્વી, જળ, અજ્ઞિન, વાયુ અને આકાશ એ તેની શક્તિઓ છે. માયા એ
અની મોહક શક્તિ છે.

- સ્વામી શિવાનંદ

આનુકૂળ

૧. કેન્દ્રોપનિયમ	.....	૩
૨. અનુકૂળ, તહેવાર સૂચિ	.....	૪
૩. સંપાદકીય	તંત્રી.....	૫
૪. સાધનાના આધારસૂચનાઓ	ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી રિવાનંદન	૬
૫. જગદીશા-જગત-શત સાથે આપણો સંબંધ	.....	
૬. અમાપ સંકલનાક્ષિતની શોખ માટેનું સૂત્ર	શ્રી સ્વામી રિવાનંદન.....	૧૦
૭. શાર્દૂર્ધ માસસની ખાખમાં વરે છે	શ્રી સ્વામી જ્યોતિર્મયાનંદન.....	૧૨
૮. લારત	શ્રી હરિભાઈ કોકારી.....	૧૪
૯. ગુરુ ભગવાન શ્રી સ્વામી ચિહાનંદશ્રાની સાધના	શ્રી સ્વામી વિવેકાનંદન.....	૧૫
૧૦. આનંદ કુટીરનો સાઠ	શ્રી સ્વામી નિયકારાનંદન.....	૧૬
૧૧. રિવાનંદ કથામૃત	ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી રિવાનંદન....	૨૦
૧૨. વાણીનું તપ	ગુરુદેવના સંન્યાસી શિષ્યો.....	૨૧
૧૩. ચિહાનંદ શેણ	શ્રીમતી રૂપા મજમુદાર.....	૨૪
૧૪. વૃત્તાત	.....	૨૬
૧૫. જીહેરત	.....	૩૩

તહેવાર સૂચિ

ડિસેમ્બર - ૨૦૧૫		
૧.	નિતી (કસ્તુર વા)	
૨	૮ રિવાનંદ આધ્યાત્મમાં અખંડ ગ્રંથમન્ત્ર સંકીર્તન પત્રાની ઉપાસ સંવલસરી	
૩	૧૧ એકદશી	
૪	૧૨ ગ્રહોષ પૂજા	
૫	૧૩ અમાવાસ્યા (માઘાદ સૂત)	
૬	૧૪ એકદશી, ગીતાજીતાંત્રી	
૭	૧૫ ગ્રહોષ પૂજા	
૮	૧૬ રિવાનંદ-નાતાલ ધાર્જ, દ્વારોય જ્યંતી	
૯	૧૭ ૧૮ પૂર્ણિમા	
૧૦	૧૯ રિવાનંદ-નાતાલ દિન, પૂર્ણિમા (માઘાદ વા)	
૧૧	૨૧ ૨૨ ગ્રહોષ પૂજા, ચાતુર્ભાસ ક્રત પૂજા	
૧૨	૨૩ ૨૪ રિવાનંદ આધ્યાત્મમાં શ્રી વિશ્વાનાથ ગંઠિર પ્રતિલા અંકોલસરની ઉરગી સંવલસરી	

“અનુરોધ-અભિવાધા” ગ્રાહકોને :

- અનુરોધ પત્રવિવાદાનું સરનારું રિન્કોડ ખાંદે બંધુરૂ હોય તે ટપાલ આતાના નવા નિયમો મુજબ અનિવાર્ય છે. તેવી સરનામાની ચોક્કાઈ માટે રિન્ટાં.
- આપણો ગ્રાહક નંભર નોંધી વેણ વિનંતી છે, જેથી અંકની ગ્રાસિ સંબંધી કોઈ પણ પત્રવિવાદ કરતી વેણ ગ્રાહક નંભરનો ઉલ્લેખ વધીવાટી સરળતા સર્જી શકે છે.
- સામાન્યતા: દર માસની પાંચમી તારીખે અંક ગ્રાસિદ થયા બાદ તેની રવાનગીનું ક્રમ શરૂ થાય છે. છતાં કોઈ ખાંડ કારણોસર પક્ષાનાની નિર્ધારિત તારીખના ૧૦ દિવસ વિન્દે. પણ જો આપણે અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ ક્રેરીમાં તપાસ કર્યા બાદ વધીવાટી કાર્યાલયને જશ્વાવતું. લિલાકમાં હોય તો બીજો અંક મોકલ્યાશે.
- ‘દિવ્ય જીવન’ની સાચળી આપણે ગમી છો. તેથી હું આપણાં પરિચિત વર્તુળોએ પણ તેની રસલઘાસ થાય અને ગ્રાહકવૃદ્ધિમાં આપણો નક્કર સહયોગ અભને મળતો રહે તેવી અભિવાધા છે.
- અભાવાદ રિસાયના ગ્રાહકોએ પોતાનું લવાજમ પ્રાક્રિયા અગર મની અર્જિસથી જ મોકલ્યતું.

દિવ્ય ચકુંદિંગ

નામ પ્રાર્થના

પરમાત્માય દિવ્ય હસ્તી ! તારી પાસે અભાવી આટલી જ યાચના છે કે, ‘અમે કે બોલીઓ-ચાલીઓકે કુલીઓ તે સચનું કેવળ તારી અને તારી જ જગહણતી પુનિત દિવ્ય સત્તાને પ્રતાપે છે અને તારામાં જ અમારું જીવન-સર્વસ્વસ સમાયેલું છે. આ હકીકતનું ભાન અમે કદી ન ગુમાવીશે. સમસ્ત વિશ્વામાં શાંતિ પ્રસરો. માણસ-માણસ વચ્ચે, જાતિ-જાતિ અને રાષ્ટ્ર-રાષ્ટ્ર વચ્ચે સૂચેણ અને એકતા જીજાવાઈ રહો શે જ પ્રાર્થના.

- સ્વામી રિવાનંદ

સંપાદકીય

શુભ અને સ્વૃતિમાં કહેવામાં આવું છે કે ‘જોતે શાનાન મુક્તિઃ’ અને ‘શાનાદેવ તુ કૈવલ્યમ્’ શાનથી જ કૈવલ્ય મુક્તિ સંબંધે છે. આ શાન એટલે જે આત્મતત્ત્વને જાણો, સમજો, અનુભવે અને તે પ્રમાણે તેનું જીવન યાપન કરે તે શાની. માટે જ વેદોને આ વસ્તુ વિષયની સ્વચ્છતા કરતી કહું ‘તરતિ શોકમાત્મવિત્ત’ આત્માને જાણનારો પુરુષ શોકને તરે છે. ‘રતો વે સાં રત્ન હેઠેવાયે લભ્યાહુનાં લવતિ.’ તે બ્રહ્મ આત્મા જ રત્નપુરુષ-આનંદરૂપ-આનંદકર આત્માને પામીને આનંદી થાય છે. આ વિષય સંબંધે મહર્ષિ પત્રજિલિંગે પણ યોગદર્શનમાં કહું છે, ‘પરિશ્ચામ-તાપસેઙ્કાર હુઃખેનુંધાવૃત્તિવિરોધાચ્ચ
હુઃખમેવ સર્વ વિવેકિનઃ’ (સાધનપાદ : ૧૫) પરિશ્ચામ, તાપ અને સંકાર એહુઃખ વેતેમ જ ગ્રંથ ગુણની વૃત્તિના વિરોધથી વિવેકિને સર્વ હુઃખરૂપ જ છે.

શ્રીમદ્ લગ્નવદ્ગીતામાં પણ લગ્નવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે, “ન તિ શાનેન સદશો પવિત્રચિહ્ન વિદ્યતે” (અહીં આત્મજ્ઞાન સમાન અન્ય પવિત્ર કરનાર બીજું કઈ જ નથી.) કારણ કે શાનાનિઃ સર્વક્રમાંશી ભસમસાતુ કુઠેતે’ આત્મજ્ઞાનરૂપ અન્નિ સર્વ કર્માને બાળીને ભસમરૂપ કરે છે. ‘શાની ત્વાદૈવ મે ભસમ્’ આત્મજ્ઞાની તો આત્મરંધ્રૂપ જ બ્રહ્મસ્વરૂપ જ છે તેમ મારું ભાનવું છે.

આ બધું કહેવાનો જે એકમાત્ર હેતુ છે તે એ કે ‘સંસાર દીર્ઘ રોગસ્ય વિચારો હિ મહૌખખમ્’ સંસારરૂપી લાંબા રોગનું નિશ્ચય, આત્મ વિચાર જ એકમાત્ર મૌનું ઔષ્ણ ઔષ્ણથાય છે.

વિચારનો મહિમા અપાર છે. ગાંધી અંધકારમાં પ્રકાશ પાથરવાનું કાર્ય શાનપૂર્ણ વિચાર કરે છે. જે વિચાર કરવામાં, વિચારની વિચારવામાં, નિશ્ચય કરવામાં અને કરેલા નિશ્ચયને આચરણમાં મુક્તવામાં સમર્થ થાય છે તે પુરુષ બધાન થાય છે.

વિચાર એ પરમાત્માનો પર્બત છે. તે સત્તનું શીખ સ્વાધ દર્શન કરાવે છે. વિચારમાંથી જ શક્તિ પ્રભવે છે.

માટે વિચારોમાં શુદ્ધ બ્રહ્મ વિતનનું સાતત્ય રાખતું. હું અંતઃકરણ નથી. હું શાનેન્દ્રિયો કે કર્મન્દ્રિયો પણ નથી. હું અર્થા, અહિય, ઉદાસીન, અવિકારી, સર્વનો પ્રકાશક, પરમાનંદ રૂપ, વિજાતશોક, વિગત વિષય તૃપ્તા, નિર્લય, સ્વરૂપાવસ્થિત અને પુષ્ટયાપરિદ્ધિત છું. આમ સમજાય, અનુભવાય, ત્યારે ચિત્ત-જડાની ગ્રંથિનો લેદ થયો અથવા વિવેકખ્યાતિની પ્રાપ્તિ થઈ અને મુખુષુઓએ સમજતું જોઈએ.

શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ ખાતે પૂરુષ ગુરુભાગવાન શ્રીમત્ સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજાના જન્મ શતાબ્દી વર્ષની ઉજવણીના લાખરૂપે પ્રસ્થાનત્રથી પારાયણ-શાંકરભાય સાચે થયું. અહીં પ્રલાસુત્ર પ્રાર્થનથી જ કહે છે. ‘અથાતો બ્રહ્મજિજ્ઞાસા. હવે તો બ્રહ્મજિજ્ઞાસા સર્વે ઉપનિષદ્ધોનો હેતુ જ ‘ઉપનિષદ’ ‘પાસે-બેસ’ આત્મસ્થ થવા માટે છે. જગત છે, માટે બ્રવલાર તો રહેશે જ. કારણ સમુદ્ર હોય તો લરતી અને ઓટ હોવાનાં પરંતુ મધ્યારિયે બધું શાંત. છાવનકવનનાં વાટે આવતા અનેક આરોહ-અવરોહ વચ્ચે ‘આત્મસંસ્થ ભનઃ કૃત્વા ન કિચિત્ કપિ વિતયેત’ જે આ સ્વિદ્જિને અર્થાત્ મનને આત્મામાં સ્વિર કરો અને બીજું કઈ પણ ન વિચારો, એમ થાય તો જ પરમતત્ત્વનાં દ્વારાને પામી શકાય.

શુદ્ધ બ્રહ્મના વિચારો જ શુદ્ધ આચરણ પર્મને માર્ગ મુખુષુને અવસ્થિત કરી શકે. શ્રી ગુરુદેવ સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજ આવા જ પરમ શાનના સ્વરૂપ હતા. આપણે પણ તે શુદ્ધ બ્રહ્મને પામીએ અને જીવન સાર્થક કરીએ એ જ અભ્યર્થના. ઝેં શાંતિ.

સાધનાની આધારસ્તંભો

ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી

[પ્રેરણ ગુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી અધ્યાત્માજીવન સાધનાનો પર્યાપ્ત હતું. તેઓ ચારના-ચિહ્ન પુરુષ હતા. તેમના જીવનની પ્રથેક એ અને પ્રતોક ખાસ સાધના જ હતો. તેમના જીવન યતાની વર્ષ પ્રસ્તુતે અપાની સમજ 'સાધના' પ્રસ્તુત કરતો ખૂબ આનંદ છે.]

આધ્યાત્મિક સાધનાની પૂર્વતીયારીઓ (૧)

વાસ્તવિક સાધના માટે જરૂરી એવા સુખ ગુજરોની હું અહીં ચર્ચા કરીશ. પ્રાચીનકાળથી જ આધ્યાત્મિક અનુભવ પ્રાપ્ત કરેલ સંત, ઋષિતથા ભક્ત પુરુષો એવી ઘોષણા કરતા આવ્યા છે કે જો મનુષ્ય પાપી અને વિષપી જીવનથી મુક્ત વર્ષ ઉન્નત દિવ્ય જીવન માટે પ્રયત્નશીલ હોય તો તે મહાસુખ, અપાર શક્તિ અને અપાર જીવનનો અનુભવ કરી શકે છે, છતાં પણ આપણે આજે જોઈએ છીએ કે મનુષ્ય સંસારમાં વધુ નહિ તો તે સેકડો વર્ષો પૂર્વ પણ જેટલો નિમન હતો તેટલો જ નિમન છે અને માનવજીતિ પ્રાચીન સમયમાં આધ્યાત્મિક જીવનના પ્રશ્નો પરત્વે જેટલી ઉદ્ઘાસીનતથા આજ્ઞાસુઃ હતી તેટલી જ આજે પણ છે.

પણ આજરા ઋષિમુનિઓની બોધજ્ઞાઓ ધર્મજ્ઞાઓના વિશ્વાસપૂર્વ આધ્યાત્મનો અને સંસારની અસારતા અને મિથ્યાપથાનું જીવન તથા અનુભવો હોવા છતાં પણ મનુષ્ય વારંવાર લુધાવામાં પડે છે; મનુષ્ય સાધનાના માર્ગો હજુ પણ ચાલતાં શીખ્યો નથી. આપણે સેકડો પ્રવયનો સાંભળીએ છીએ, સેકડો આધ્યાત્મિક પુસ્તકો વાગીએ છીએ અને સાધના સપ્તાહમાં સંમેલનો પણ બોલાવીએ છીએ તથા વર્ષો સુધી આધ્યાત્મિક શ્રદ્ધેનું ગલીર અધ્યયન, ચિત્તન અને પરિશીલન કરીએ છીએ તથા વર્ષો સત્સંગ કરીએ છીએ, વારંવાર શ્રવણ કરીએ છીએ, છતાં પણ મનુષ્ય સ્વયનાત્મક રૂપે કરી જ કરી શકતો નથી. આમ કેમ? કારણ એક જ જે કે તેનામાં સંતપુરુષોના ઉપદેશો તથા ધર્મજીંથો પ્રત્યે સિદ્ધ શ્રદ્ધા હોતી તો તે અવસ્થ તેમના કહેવા પ્રમાણે ચાલવા માટે વિવશ થાત. શ્રદ્ધાનો અભાવ એ જ સાધનાની નિષ્ફળતાનું મૂળ કારણ

છે. સાધના જરૂરી છે પણ મનુષ્ય તે કરતો નથી, કારણ તેની આવશ્યકતામાં તેને વિશ્વાસ નથી. મનુષ્યને એક વાતમાં વિશ્વાસ છે કે તેને સુખના પ્રાપ્તિ માટે ધનની આવશ્યકતા છે. તેને એ પણ વિશ્વાસ છે કે સારી નોકરી મળશે તો તેનાથી ધન પ્રાપ્ત થશે. તેને એ પણ વિશ્વાસ છે કે જો કોણે જનું શિક્ષણ સારું પ્રાપ્ત કર્યું હશે તો નોકરી પણ સારી મળશે અને નોકરી સારી મળશે તો ધન પણ મળશે અને ધન મળશે તો તેનાથી ઈજા પ્રમાણે સુખ પણ મળશે.

આથી ભાત્તાપિતા આ બાબત ઉપર વિશ્વાસ રાણીને પોતાનાં બાળકોને નિશાળે મોકદે છે તથા બાળ્યાવસ્થાથી જ તેઓ બાળકોમાં એવો વિશ્વાસ ઢંગે છે કે જો તેઓ પરીક્ષામાં સારા ગુજર મેળવી ઉતીર્ણ થશે તો સારી નોકરી મળશે અને તેથી તેને સારું એવું વેતન અને મોટરકાર વગેરે પ્રાપ્ત થશે. બાળક પણ આવી વાતોમાં વિશ્વાસ પણ અને પરીક્ષા ઉતીર્ણ કરી ઈજા પ્રમાણે નોકરી પ્રાપ્ત કરે છે. આમ બને છે, કારણ કે તેને તેમાં વિશ્વાસ હતો અને તે તેમની આવશ્યકતાને સુમજ્જ ગયો હતો અને તેથી તે પ્રાપ્ત કરી શક્યો, પરંતુ બધા જ મનુષ્યોનો આ દુઃખ અનુભવ છે કે તેણું સુખ દસ ગજા દુઃખ સાથે બળેલું છે.

મનુષ્ય પાંચ ટકા સુખ મેળવે છે તો તેની સાથે પંચસ્તુ ટકા દુઃખ બળેલું જ હોય છે. દુઃખની તો તેણે કોઈ આશા જ રાણી નહોંતી માટે જો મનુષ્યને સાધનાના કાર્યક્રમમાં વિશ્વાસ હોય તો તે અવસ્થ તેને અનુદૂઢા કર્યે કરશે. આ વિશ્વાસના અભાવથી જ તે કાર્ય નથી કરતો. જો મનુષ્ય સાધનામાર્ગનો આક્રાય લેવો હોય અને વાસ્તવમાં જો તેને નિર્ભણ સુખની ઈજા હોય તો તેણે

અવસ્થય શ્રદ્ધાનો આશ્રમ દેવાં જ જોઈએ. તમે તેને અધ્યાત્મિકાસ કરી શકો છો, પરંતુ અધ્યાત્મિકાસ એવી કોઈ વસ્તુ જ નથી, કારણ આ પૃથ્વીની બધી જ વસ્તુઓ પરસ્પરના વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા ઉપર જ અવલંબે છે. આજે જો માનુષ જીવી રહ્યો છે તો તે પરસ્પરનાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસના કારણે જ હું હિપ્પિયાની નોટ એક કાગળનો ટુકડો ભાત્ર જ છે, પરંતુ તેના ઉપર ચાઢીની છાપ છે તેથી તમે બજીરમાં જઈને તેને વદ્યવી શકો છો; કારણ કે તમને તે કાગળના ટુકડા ઉપર વિશ્વાસ છે. જો તમને કાગળના આ ટુકડા પર વિશ્વાસ ન હોત તો તમે વેરથી બજીર જવા નીકળત જ નહીં અને કદી પણ તમારો કેત્તુ સિદ્ધ કરવામાં સમર્થ થત નહિ. ડેકટર તમને કાગળના ટુકડા પર દવા લખી આપે છે. જો તમને વિશ્વાસ ન હોય તો તમે તેટુકડો હાથમાં પણ ન આશો, પરંતુ શ્રદ્ધાના કારણે જ તેની વાતોમાં તમે વિશ્વાસ રાખો છો, તેની સંલાલ માટે રૂપિયા આપો છો તેના કાગળને દવા દેયનારને ત્યાં લઈ જઈ, દવા ખરીદો છો અને રોગમુક્ત થાઓ છો. આ સમસ્ત સાખ્તિક વિધાન શ્રદ્ધા તથા વિશ્વાસ ઉપર જ ચાલે છે. જો તમે પરિવર્તનશીલ માનવજીતિ ઉપર શ્રદ્ધા રાખવા તૈથાર હો તો પછી આ બધી જ વસ્તુઓના સર્જનહાર એવા બગવાન ગ્રત્યે શ્રદ્ધા રાખવામાં તમને સંકોચ કેમ થાય છે?

ઋષિઓની વાણી પર શ્રદ્ધા રાખીને, તથા સાધનાની જરૂરિયાત સમજને પછી આગળ સું કરતું જોઈએ? તમારામાં શ્રદ્ધા હોઈ શકે છે, તમારા હજારો દિલેખુઓ તમને ચારી ચારી સંલાલ આપે અને તમને તેના ઉપર વિશ્વાસ પણ હોય; પરંતુ જો તમે તેને વિવહારમાં ન લાવો તો તે યોજના ભાત્ર બની રહેશે. માટે સાધનામાં શ્રદ્ધા પછી અભ્યાસનો કષ્મ આપે છે. તમારે અભ્યાસમાં થાગી જરૂર જોઈએ, કેવળ શ્રદ્ધા જ પૂરતી નથી. શ્રદ્ધાને આચરણમાં મૂકવી જોઈએ. સંતોની વાતોમાં વિશ્વાસ કરીને તમે સાધનાની શરૂઆત કરી દો. એક વાર સાધનાની શરૂઆત કર્યા પછી બીજી મુખ્ય વાત થાણ દેવા ચોઝ્ય એ છે કે સાધનાનો કદી પણ ત્યાગ ન

કરો; તેના ગ્રત્યેની લગની ખૂબ જ જરૂરી છે. સંસારનાં બધાં જ કાથો કણિક છે. તેમનામાં વિવિધ અવસ્થાઓ છે. જેતી કણિક છે. તેમાં બાર મહિના લાગે છે. જેતર ખેડો, અનાજ વાવો, શિંગાઈ કરો, નીદો અને યોગ્ય સમયે વાહો અને લાઘો. જો તમે અધીરા હો અને તેથી બીજ વાનીને તેના અંકુર ફૂટતાંની સાચે તેને જીમીનમાંથી જેંબી કાંકો તો તે નાચ પામરો, પરંતુ જો તમારે પાક લઙ્ખાવો હોય તો બીરજપૂર્વક તેની બધી જ અવસ્થાઓમાંથી પાર ઊતરો. કોઈ વક્તિ જો કુવામાંથી પાકી જેંચતાં-જેંચતાં અચાનક દોરતું જેંચવાનું મૂકી દે તો પાકીનો ખડો પેડાને આખારે ફરીથી કુવામાં ચાલ્યો જશે. માટે તે ધરો ઉપર ન આવે ત્યાં સુધી જેચ્યા જ કરવો જોઈએ. જ્યાં સુધી ફળપ્રાપ્તિ ન થાય ત્યાં સુધી પૂર્ણ લગ્નનીથી મંજૂયા રહેતું જોઈએ. સાધનાનો ત્યાગ કરીનું કરવો જોઈએ.

બીજી મુખ્ય બાબત એ છે કે આધ્યાત્મિક સાધનામાં કેવળ સહાયક શક્તિઓ જ કામ નથી કરતી, પરંતુ વધી એવી વિરોધી શક્તિઓ પણ છે, જે સાપ્તક ઉપર આકમણ કરી તેને નીચે વસતી જવા મધ્યલાંકરે છે. માટે ચોથા આવશ્યક અનુ વૈરિનો વારો આવે છે. સાધનામાં લીન રહેતાં રહેતાં મનુષ્યમાં એટલું તો સાહસ હોતું જોઈએ કે તે મુખેલીઓથી સહેલાઈથી ન ડળી જાય. તેણે તોણાનેનો સામનો કરવો પણ એ અને વિપરીત પારિસ્થિતિકો તેમ જ મુખેદીઓથી લક્ષ્યાં લક્ષ્યાં સાધનાના માર્ગ ઉપર અવિચાર રહેતું જોઈએ. ધીરજ (ધૂતિ)ના સંધારણી તે હતોત્સાહ નથી થતો તે અંતરાદ્યા ઉપર આખાર રાખીને સાધનામાં આગળ વાયે છે અને છેલેને જેની પ્રાપ્તિ માટે આ જગતમાં તેનો જન્મ થયો છે તે આદર્થની પ્રાપ્તિ કરે છે.

આ ગ્રક્રિયામાંથી પસાર થતાં-થતાં તેણે એ બાબતનું પણ થાય રહેતું જોઈએ કે તે તે માર્ગની નાની-નાની વાતો ઉપર પણ થાન રહે, તેની અવગારના ન કરે. કોઈ બાબતને પણ નિરર્થક માનીને

તેને જ્યા દીંધી તો છેવટે તેને જ્યારો કે તેણે પોતાના અમૃત્ય સમય અને શ્રમ નિરર્થક ગુમાવ્યાં છે તેનાથી ઉન્નતિમાં વિદ્યાં થાય છે. ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક પ્રાપ્તિ મોદી થાય છે. માટે દઢ શહીદ, વ્યાવહારિક સાખના, લગ્નાં, નાની નાની ભાબતો પ્રત્યે સાવધાની તથા કસોરીભા ધીરજ રાખીને તમારે સાખનાના માર્ગ આજળ જરૂર જોઈએ.

આધ્યાત્મિક સાખનાની પૂર્વિત્યારીઓ (૨)

કોઈ પણ વસ્તુ વિશે વિચાર કરતાં પહેલાં તેનાં લિન્ન લિન્ન અંગો વિશે પણ વિચાર કરી શેવો આવશ્યક છે કે જેથી તેને સંપૂર્ણ રીતે સમજી શકાય. સાધારણ રીતે કેટલાંક અંગો ઉપર ભાર હેવામાં આવે છે પરંતુ બીજી કેટલાંકને છોડી હેવામાં આવે છે. તે ભાબત તો દેખ બક્સિના પોતપોતાની રૂચિ ઉપર આધાર રાખે છે. ઋણિમુનિઓએ માનવજીવન સંબંધે બધી વાતો બતાવી છે - જેમ કે આ જીવન શાંખી બન્યું છે અને તે થા માટે શાલબંશુર છે વગેરે. તેનું થૈય આત્મસાધારક અથવા ઈશરદ્ધાન છે. તેના માટે જુદાં જુદાં સાખનો જેવાં કે ભગવત્ નામનો જ્યા વગેરે બતાવવામાં આવ્યા છે. મહર્ષિ પતંજલિએ યમ, નિયમ વગેરેનો અભ્યાસ બતાવ્યો છે. અમૃતત્વની ઈમારત ખરી કરવા માટે આપણે આ યમ અને નિયમની દીવાલો ઊભી કરવી પડ્યો તથા શમ અને દમનાં બારીબારકાં બનાવવાં પડ્યો. આ સંચારમાં એવી કોઈ વસ્તુ નથી કે જેને તમે તમારી પોતાની કહી શકો. કષે જ જીવન શાલબંશુર છે. સર્વત્ર અનિત્યતા છે.

આ બધાં જીવનની સમસ્યાના વિવિધ અંગો છે. તેના સમાધાનનું પણ એક અગ છે. સમાધાનનો ચિહ્નાંત એક ઉપઅંગ છે અને સમાધાનનો અભ્યાસ તે તેનું બીજું ઉપઅંગ છે. જીવન ઉપર વિચાર કરતી વાખતે આપણે જીવનના પ્રશ્નો-શોધ, કુદા, કલેશ વગેરે-થી કેવી રીતે છુટકારો મેળવી શકાય તેનો વિચાર કરીએ છીએ, પછી તેના સમાધાનનો વિચાર કરીએ છીએ અને તે અંગે સત્તસંગ, ભગવન્નામનો જ્યા, શમ, દમ, તથા ધર્મના

વિષયનું પ્રતિપાદન કરીએછીએ.

સમાધાનની બાજુને સમાધાનના ચિહ્નાંતોનું પોતાનું આગાવું સ્થાન છે, પરંતુ સાંખ્ય તથા સાચા જિજ્ઞાસુ હોવાના કારણે તમે બીજી બધાં અંગો કરતાં સાખનાના અંગને વધારે પસંદ કરો છો તેમાં બે ગીતો છે. એક પુસ્તક કહે છે કે “જો તમે અમૃત દવા લો તો તમારો રોગ મટી જરો.” આ કથન જ્ય અને ઉપાસનાથી વિશેપને દૂર કરી શકાય છે એ કથનને બરાબર મળતું છે. પરંતુ એક બીજું પુસ્તક કહે છે કે, “તમે અમૃત દવા આટલા ગ્રામ બરીદી, આલી રીતે તેનું શોખન કરો, આ પ્રમાણમાં તેમાં મેળવકી કરો, તેને ગરમ કરો, અમૃત સમય સુધી તેને બદ્ધી ઉપર રખો, આ વસ્તુઓને તેમાં મેળવો વગેરે વગેરે.” આ વિસ્તૃત પ્રક્રિયા વાચીને કોઈ પણ માણસ તે દવા સહેલાઈથી બનાવી શકે છે. કેવળ દવા બતાવવી અને તેને વિસ્તારપૂર્વક સમજીવવી એ બેમાં ખૂબ ફેર છે. સાચા સાખો માટે વાવહારિક સાખનાનું અંગ જસૌથી મુખ્ય છે.

હવે આ ભાબત એક-બીજી વાતો પણ બતાવું. જીવારે તમે સાખનાની શરૂઆત કરો છો ત્યારે તમારી ચામે અનેક મુરુકેલીઓ આવીને ઊભી રહે છે. સાખોને બધારની વિરોધક શક્તિઓ કરતાં આંતરિક વિરોધોનો વધુ સામનો કરવો પડે છે. રોગ ભાબતમાં આપણો જોઈએ છીએ કે કેટલીક ભાલ પરિસ્થિતિઓ ઘણી બીમારીઓ ઊભી કરે છે. આ પરિસ્થિતિઓને દૂર કરવાની જ કેટલીક બીમારીઓ દૂર કરી શકાય છે, પરંતુ અહીં તો તમારે જેનો વિરોધ કરવાનો છે તે શક્તિઓ મોટે ભાજે માનસિક છે. આથી તમારા મનના કોઈ ભાગને તમારે એવી તાદીમ આપી ચખવી પડ્યો કે જીવારે તમે આધ્યાત્મિક સાખના-જ્ય વગેરે કરતા હો ત્યારે તે સાવધાનીપૂર્વક નિરંતર ચોકી કરે. જેવી કોઈ ખરાબ શક્તિ કે ખરાબ વિચાર તમારા મનમાં પ્રવેશ કરવા પ્રયત્ન કરે કે તરત જ આપણો એ ચોકીદાર તેનો નાશ કરે. ઝ્યાના માટે અનવરત સાખના તથા

અલ્યુવાસની આવશ્યકતા છે. મન એટું વિશિષ્ટ છે કે જ્યારે જ્યારે તમે તેને કોઈ ખાસ દિશામાં વાળવા પ્રયત્ન કરતો ત્યારે ત્યારે તેના ખરાબ સંસ્કાર તમારા મર્ગમાં અવરોધ કરી મુશ્કેલીઓ ઊભી કરતો. માટે આપણે ખૂબ જ ઉત્તાપૂર્વક તેનું દમન કરું જોઈએ. આપણે આપણા માનસિક સંરક્ષકને તૈયાર રાખવો જોઈએ કે જેથી કોઈ વિરોધી શક્તિને પ્રવેશ જ ન ભાવે.

આવા માનસિક સંરક્ષકની લાજરીથી સાખનામાં ખૂબ જ સગવડ રહે છે. આ ડિચા લીડા પાણીમાં થઈને માર્ગ કરવા બચાવું છે. સાખકનું વહાસુ જ્યારે શરૂઆતના સાગરમાં આગળ વધે છે ત્યારે આ સાગરમાં અંતરગવાંડેરૂપી વિરોધી શક્તિઓ કામ કરી રહી હોય છે. વિશ્વયુદ્ધ સમયે સમુદ્રની સપાઠી ઉપર ચાલતાં વહાસુને દુઃખનોનાં વહાસુ લોહચુંબકની મહદ્દી અંદર હુલાડી દેતાં હતાં પરંતુ ચુંબકીય આકર્ષણથી બચાવ માટે વહાસુને ચુંબકીય અસરથી ન આકર્ષાય તેવાં અસંવાહક બનાવી દેવામાં આવતાં હતાં. બચાવર આ જ રીતે સાખણે પોતાના મનને વિષય પદાર્થોથી આકર્ષિત ન થઈ શકે તેવાં અસંવાહક બનાવવાં જોઈએ. મુખુસુત્વ અને હિસરમાં શહી આ બંને બજો અસંવાહક બજો તરીકે કામ કરી શક્શે. જ્યારે તમારી દ્વારા ઉપર જ હોય અને જ્યારે તમે વિષયવાસનાના સ્તર ઉપર જ હોય ત્યારે જ તમે વિષયપદાર્થો તરફ બેચારી જ અથી છો અને આ વિષયપદાર્થો તમારી પ્રગતિને નાચ કરી દે છે. આથી મનને તે બાજુથેથી અસંવાહક બનાવી દીધા પછી તમારે બીજું એક બાબત પ્રત્યે ધ્યાન દેતું પડ્શો. આપણે આ આદર્શને જીવનનું મુખ્ય ધોય બનાવી દેતું જોઈએ. સાખણે અનેક વસુઓ પ્રત્યે આસક્તિ હોઈ શકે છે જેમ કે ક્રીદુંભિક પરિસ્થિતિઓ, સમાજ, વાતવરણ વગેરે. પરંતુ જેવી રીતે સૈનિકો પોતાની તોપનું મો વધ્ય તરફ રાખીને પછી આગળ વધે છે તેવી રીતે તમારે પણ તમારો આદર્શ દુષ્ટિમાં રાખીને આગળ વધવું જોઈએ. દરેક પરિસ્થિતિમાં મોટું જ સાખકનું લઘ્ય હોવું જોઈએ. આ વિચાર એટલો છે

જ્ઞાની જીવો જોઈએ કે પછી અમે તેટલી મુશ્કેલીઓ આવે તો પણ તેતમને તમારા લખમાંથી ડાખાવી ન શકે.

રાગ-દ્રેષ્ટથી ભરેલા આ જગતમાં કામ કરતા રહેતા હોવા છતાં પણ એક વાત ઉપર ધ્યાન રાખણો કે તમારામાં એક શક્તિ નિર્દિત કામ કરતી રહેવી જોઈએ કે જેના વડે તમારી અંતર્દિક અવસ્થા હિંબ, સભત્વપૂર્ણ અને આધ્યાત્મિક બની રહે. કર્મ થતું જણે, શક્તિઓ આપણા ઉપર આધ્યાત્મ-પ્રત્યાશાતો કરતી રહેશે; પરંતુ તમારે એવી કણ જણાવી જોઈએ કે જેને લીધે તે બધી શક્તિઓનો તમારા પર કોઈ પ્રભાવ ન પડે. જ્યારે મનુષ્ય બહારની શક્તિઓનો પ્રતિરોધ કરે છે ત્યારે તે નિષ્ણળ જાય છે અને તેથી તેને દુઃખ વેદ્ધાં પડે છે. તમારામાં મશીનગનની તીવ્રતા છે. એક પણમાં અનેક ગોળીઓ છૂટે છે અને તેની નણી વધુ ને વધુ ગરબ થઈ જાય છે. રાજ, દ્રેષ્ટ, કોષ તથા લોહદૂપી જોખાઓના સંપર્કમાં આવતાં આપણે એ જાણતું જોઈએ કે એ સંખર્ય આપણને ગરમન કરી નાથે.

ભગવાનનું શીતળ નામ તથા ભગવદ્-શિનિનાને સદ્ગ તમારી જાણે રાખો. તે તમારી પ્રકૃતિને સદ્ગ શીતળ રાખશે. આનાથી આધ્યાત્મિક સમતોલન પણ જણાઈ રહેશે. યુદ્ધના સમયમાં શરૂપણના સૈનિકોને કેઢ કરી તેમને પોતાના પણમાં જોડી દેવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે આપણી ખરાબ આદતોનું સારી આદતોમાં રૂપાંતર કરી તેમને આપણા હિતમાં ફેરવી શકાય છે. આપણે બધે ભૂલો જ શોધવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ. સાખ માટે આ મોટામાં મોટો હોષ છે. આનાથી આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ અટકી પડે છે પરંતુ આ ટેવ નથી જતી. જે સાખ આ ટેવમાંથી મુક્ત જાય તો તેથી પોતાનું યસું બધું ડિત કરી શકે છે. પછી તેને બીજાના દોષો જોવાનો છે. આપણે જુસ્ટિસનો પણ પ્રશંસક બની જાય.

□ 'સાખના' માંથી આલ્યાર

જગાદીશ-જગત-જીવ સાથે આપણો સંબંધ

- શ્રી સ્વામી વિદ્યાનંદસુદૂર

આ પૃથ્વીના ગ્રહ પર આપણે આધ્યાત્મિક જિજ્ઞાસુઓ હોવાથી દરરોજ ચાર બાબતો સાથે કામ પાર પાડું પડે છે તેમજ સંબંધ ખરાવવો પડે છે. આપણા મનની શાંતિ, એકાગ્રતા અને આધ્યાત્મિક પ્રગતિનો આધ્યાર આ ચાર બાબતો સાથે આપણે કેમ પનારો પાડીએ છીએ તે પર નિર્ભર છે. આ ચાર બાબતો શી છે અને પવિત્ર જીરુદ્ધેવ તેમના ઉપદેશમાં તે ચાર સાથે કઈ રીતે વર્તવા કરું છે?

પહેલી બાબત છે, વસ્તુનું જડ જગત - અસંખ્ય, વિવિધ, બદકામણાં નામ-રૂપો - પર્વતો, સમુદ્રો, તારાઓ, ગ્રહો, સૂર્ય, ચંદ્ર, નદીઓ, જંગલો, વેદાઓ, ધર્તુઓ, વરસાદ, પવન વગેરે.

દીજું બાબત છે, ચેતન જીવસૂદ્ધિ-જીવાં, સર્પો, પણી, પગુ અને આપણા માનવભર્તુઓ. દીજું તરફથી આપણે અસંખ્ય અસિંગમો અને આફમકોનો સામનો કરવો પડે છે, બીજાઓનાં અસંખ્ય સંઘનો તથા અસંખ્ય પરિસ્થિતિઓનો સામનો કરવો પડે છે.

ત્રીજું અંગ તમે પોતે છો. તમે તમારી જીત સાથે કેવો વહેવાર કરો છો? દરરોજ તમારે તમારી જીત સાથે વહેવાર કરવો પડે છે - તમારો આત્મા, તમારે અંતરાત્મા, મન-તેની ભાવનાઓ, મનોભાવો, આકંશાઓ, કલ્યાણાઓ, મનસૂભાઓ, ડરો, ચિંતાઓ, તાણો, લાલસાઓ, દુરમનાવટો, નાચજગીઓ, હતાસાઓ, સ્મૃતિઓ, વિરહો - એક વ્યક્તિનિઃસમસ્ત અંતર્દિક જગત, જેમાં તમારે તમારી પોતાની જીત સાથે પનારો પાડવાનો હોય છે.

અને ચોશું, તે તત્ત્વ જેણે આ બધી બાબતો સરળ છે તે જગાદીશ. તે સર્વજ્ઞ છે. આપણે તો આપણા વિજ્ઞાને જ જ્ઞાનીએ છીએ.

આપણી પાસે કોઈ નિરૂપજ્ઞ છે? જુરુદ્દેવે કોઈ માર્ગદર્શિન કર્યું છે. આપણે આ ચાર અંગો સાથે કેમ વર્તન કરું તે માટે આપેલ છે? હા ચોક્કસ!

આપણો મત્યજ્ઞ સંબંધ આપજ્ઞા જીત-ભાઈઓ - - માનવ વ્યક્તિઓ અને જે સંજ્ઞા પ્રાપ્તીઓ, જેની સાથે લાગેવળગે છે તે : વાંદરાં, કૂતરાં, મન્દુર, કિડી વગેરે સાથે છે. તમારો સંબંધ જ ચિહ્નાતોથી નિર્ધારિત કરવો જોઈએ, તેને સકારાત્મક અને સકારાત્મક બંને પાસાં છે : કોઈ વ્યક્તિ કે પ્રાપ્તીને કઢી નુકસાન ન પડોયાએ અને તમે બને તેટણું બણું કરો, છાવંત પ્રાણીઓ જેટલાં હોય તે સૌંનું, તમને સૂઝે તેવી રીતે, બધી જ રીતે, સ્વળે, સંજ્ઞેગોમાં વર્ષ રાકે ત્યાં. તમારા ફરટું જે જગત છે તેને તમે તેટણું બણું, કેટલી મદદ, કેટલો લાલ કરી શકો તે સકારાત્મક પાણું છે. તેથી તમે જીવો ત્યાં સુધી તમારી આસપાસના દરેક જોડે ગુરુદેવે સેવાવૃત્તિ-ઉમદા, ઉત્કૃષ્ટ નિર્ઝવાર્ષપણું અને સેવા - એ સોનેરી ચિહ્નાત આય્યો.

દીજું, જડ સર્જન તમને વાસ્તવિકતાના આભાસથી તમારું ધ્યાન બીજે દીર્ઘ જઈ, બ્યાતિ ઉપજીવે છે તેની સાથે તમે કેમ સંબંધ પાડશો : “જોતું જેટલે માનનું. મારી આસપાસ હું જગત જોઉં છું. આ જ એક વાસ્તવિકતા હું જાણું છું. પેલે પાર - અન્ય જગતમાં કોઈ બીજું અસિંગત છે તેવી કલ્યાણ કરવાનું અંદરપણ હું નહિ કરું. તે બધું અંધવિશ્વાસ છે.” આ રીતે તમારા તર્ક અને બુદ્ધિવાદને લીધે, અશાશ્વત, ચિલ્દિત, અલપજીવી, વાણિજ્ય, વાણિક, અનિત્ય આભાસો જે તમારી ચેતના પર કબજો જમાવી બેઠા છે તેની દેખીત્તી વાસ્તવિકતાની જીળમાં તમે કષ્યાઈ જાઓ છો.

આ આભાસોએ તમને કબજે કરી લીધા છે, તમને મા'ત કરી દીધા છે અને તમે તે વસ્તુઓની અસિંગતનો ભાવ સ્વીકારી લીધો છે. તે અવાસ્તવિક છે, તે સ્વભાવી વસ્તુઓ છે, તે આભાસ-આત છે. ઊંડું આધ્યયન, ગાહન વિચાર, સાચા ગાહ દિલનો સત્તસંગ, તાત્ત્વિક વિશ્વેષજ્ઞ અને તત્ત્વવિચાર દ્વારા દશ્ય જગતની વાસ્તવિકતાની મનગઢિત કથાનો તમારે તાગ

મેળવવો જોઈએ.

આ નામ-રૂપના દેખાવોના જગતને, આ આર્કિટ બાબુ આભાસ માત્રને વેદાંતના એટમ-બોલ વડે તપાણો. એમ કહો, “તમે કશું નથી; તમે શૂન્ય છો, નગણ્ય બ્યક્ટિસ છો; તમે મને ઉલ્લભ બનાવી ન શકો.” આ રીતે શાન વડે, ઊરી જાજુકારી અને અંતરદાસિ વડે, વેધક વિવેક વડે અને વિશ્વેષજ્ઞ વડે તમારી જગતને સંકળવી જોઈએ અને તે માન્યતામંદી સહેજ પણ ડગવાની ના પાડો. આ વિનાશાશીલ અલ્યુઝની નામરૂપના આભાસમય જગત પાછળ અને તેનાથી પર અલીકેડ ઉચ્ચતર વાસ્તવિક-સત્તા પરના તમારે કેન્દ્રિત થયેલા ધ્યાનને ખસેડવાની ના પાડો.

એક શાચા વેદાંતીએ જેણે લોકતીત ઉચ્ચતર વાસ્તવિક-સત્તા, જે એક જ સત્ય છે, શાશ્વત, અનાદિ અને અનંત છે, અસીમ, બધી વસ્તુનો દઢ આધાર, આદિથી અંત સુધી, ગોત, ઉદ્ભવ, આધાર અને બધી વસ્તુના અંતિમ લક્ષ્યને જ્ઞાની ચૂકી છે. તેની સરખામણીમાં સર્વ વસ્તુ અસ્તિત્વ વળરની, અવિદ્યાન, શૂન્ય, એક પરાપોદો માત્ર છે. આ નાશવંત માયાજીળની વાસ્તવિકતાની અસંખ્ય સમજજ્ઞથી આ દઢ સમજજ્ઞ તમને મુક્ત કરો. તે કશું નથી. રામાં દેખાતું મૃબજ્જાણે. આ નામરૂપના બાબુ વિશ્વાસાથે એક ડાલ્યો તત્ત્વજ્ઞ, એક ડાલ્યાપણલખ્યો વેદાંતી આ રીતે વર્તે છે.

નીજું અંગ, તમારો આત્મા, તમારો પોતાનો આત્મા, તમારું પોતાનું હોવાપણું - તેનો બ્યક્ટિનિઓ સંબંધ શું હોય? એક થણ્ણમાં - ‘આત્મ-પ્રભુત્વ’ - તમારે તમારા પર નિયંત્રજ્ઞ - સ્વાપણું જોઈએ. તમારે તમારી ઈન્દ્રિયો અને ઈન્દ્રિયોની ભૂખ પર પ્રભુત્વ મેળવતું પડે. તમારા મનને વશ કરી તેની ભાવનાઓ, મનોભાવો અને ઈચ્છાની અનિયંત્રિત માગને કાશ્યુમાં લેવી જોઈએ. કલ્યાણોના રૂપમાં મનની તમારી અસ્ત્રાર ભવિષ્યની બેલગામ સહેલને દબાવી, જેનું અસ્તિત્વ જ નથી, જે વહી ગયેલ છે, જે વીતી ગઈ છે તે ભૂતકાળની તહન અફલ સહેલ છે તેને રોકવી જોઈએ. ભૂતકાળ તમારા પર

આવિપત્ય જમાવે અને ભવિષ્ય તમને ગુલામ બનાવે તે સૌથી મોટું કમનસીબ છે, મોટામાં મોટી મૂખ્યાઈ છે.

તેથી તમારે આત્મશાસન કરવું પડે, આત્મસંયમ, આત્મનિયત્રજ્ઞ, આત્મવ્યવસ્થાના સિદ્ધાંતથી તમારે તમારી જગત સાથે સંબંધ ખરાવવો જોઈએ. તમે સત્તાધારી હો અને મન, વાંચના, વિચારો, મનોભાવો, ભાવનાઓ, સ્મૃતિઓ, કલ્યાણોને તમારા પર સત્તારૂપ થવા ન હો તે આવશ્યક છે. આ બધાં તમને રમકડાં ન ગાડો, તેમના શાગે તમે નાચો નહીં, તમને એક નિરાધાર, દયનીય ‘જંતુ’ અણી તેમની દયા પર નિર્ભર ન બનાવે તે જોવાનું છે. પરમાત્મા સાથે આપણા સંબંધનો આ એકમાત્ર સસ્તો છે.

આપણો જોયુ કે પ્રેમાજ પવિત્ર ગુરુહેવે, આ ઈચ્છાર્થીર્થિત જગતમાં શ્વવન શ્વવાની અંતરદાસિ આપી છે; ઈશરે પેદા કરેલ શબ્દો સાથે રહેવાની, આપણાં શ્વવન ઉત્કૃષ્ટ કરવાની, એક નીરખ, સામાન્ય, કિંદ્રા સત્તર પરથી ઉત્કૃષ્ટ, ઉમઢા, આધ્યાત્મિક સત્તર - દિવ્ય સત્તર - પર લઈ જવા આ અંતરદાસિ આપી છે.

આ પ્રમાણે આત્મસંયમ, ઊરી ભક્તિ, કુશા અને શાનદારિ દ્વારા; તમારી જગતને આત્મનિયત્રજ્ઞ કરો. ઈશર તરફ ઊરી ભક્તિ અને પરમ પ્રેમ દર્શાવો અને પૂર્ણ બલાઈ, કુશા, સંવેદના અને નિઃસ્વાર્થ ઈચ્છાથી આપણા ભાઈઓ અહિત બધાં જ પ્રાણીમાત્રની સેવા કરો. આમ કરશો તો તમે શ્વવનના મહાન ધ્યેયથી એક તસુ પણ રસ્તો ચાતરી જગો નહીં. યાદ રાખો કે આ જગત એક કાલ્યનિક વાતાં છે. ઉપરથેલ્યો દેખાવ માત્ર છે, તે કોઈ અસાધિત નથી. સૂત્ર ‘અદ્ય સત્યમું જગન્નિષ્પા - બ્રહ્મ જ એક સત્ય છે. જગત મિથ્યા છે’ - ને શાન અને સર્વોચ્ચ તત્ત્વજ્ઞાનની સમજજ્ઞથી જોતા થાઓ.

□ ‘મુક્તિપત્ર’અંધી સાભારે

અમાપ સંકલ્પશક્તિની શોધ માટેનું ચૂંબક

- શ્રી સ્વામી જ્યોતિર્મણાંદાળ

સાધ્કનના ફદ્દયમાં અગ્રાપ સંકલ્પશક્તિના વિકાસ ભાટેનો એક શાંતિ મંત્ર છે. તે નિશંકુ નામના ઋષિનો આધ્યાત્મિક અનુભવ દર્શાવે છે:-

ॐ અહં વૃષસ્વરેરિવા

કીર્તિ: પૃષ્ઠમ् ગિરેરિવ

કલ્બ્રષ્પવિત્રો ચાજિનીવ સ્વમૃતામસ્મિ ॥

દ્રવિજં સવર્વસમ् ।

સુમેષા અમૃતોષિતઃ ।.

ઇતિ ત્રિશાકોર્ણેદાનુવચનમ् ।

ॐ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ: ॥

“અહું, હું વિજાપુરી વૃષનો સમુદ્રઘો નાથ કરનાર છું. ખાડું અહાપક્ષ સ્વર્ગની ઉપર પ્રકાશવાળ દેદીઘમાન સૂર્ય કેનું છે. હું પ્રલાંડનું સાકાર સ્વરૂપ છું. મારી સંપત્તિ એ જગતનો ખજાનો છે. મારી બુદ્ધિ - અમરતાના જગથી પવિત્ર બધેલી છે. નિશંકુ ઋષિને પોતાના આધ્યાત્મિક અનુભવના આધારે આ પ્રમાણિત કર્યું છે. તરે લોકમાં શાન્તિનો નિવાસ હો.”

દ્રેક જીવાત્મામાં વસેલી અમાપ શક્તિ વિષે આ મંત્ર સૂચન કરે છે. જ્યારે તમે એ શક્તિથી પરિવિત બનો. ત્યારે તમે નિશંકુ ઋષિના મત ચાચે એકરૂપ બની કહી શકો, “હું આ જગતદ્વારી વૃષને હલબન-ચલન કરાયું છું” સંકલ્પશક્તિનો વિકાસ કરવાનો હેતુ વ્યક્તિની ચેતનામાંથી દુન્યવી પ્રક્રિયાઓના આભાસને હલબલાવી નાખવાનો છે. આનાથી એ જ્ઞાન થાય છે કે “હું આ મરજાપીન વ્યક્તિ નથી, હું દેંદાતપી શાસત આત્મા છું!”

જગતની પ્રક્રિયા એ વ્યક્તિની ચેતનામાં માયા દારા બધેલ અતિ-વૃદ્ધિ કે અતિ-વિકાસ છે અને તેને જંખેરી નાખીને વ્યક્તિ મુક્તિ મેળવે છે. આ આખી યોજના જંખેરી નાખવું, વિધંસ કરવો અને અંતે દૂર

કરવું - આ (ત્રણ)ની બનેલી છે. જ્યાં સુધી એ સંકલ્પનો વિકાસ ન થાય ત્યાં સુધી મનુષ્યની હૃદા નિઃસ્તાપ અને નિરર્થક છે.

ઉદ્ધારણ તરીકે, રૈફિનેટર - મકાન કે બીજું મિલ્કટ અથવા તો મિત્રના એકાઢ પત્ર જેવી શુલ્ક વસ્તુઓ માટે તમે હૃદા સેવો છો. જ્યારે આ વસ્તુઓ તમને મળે છે ત્યારે તમે માત્યંત્ર સુખી થાગે છો. કરણ કે તમને એનું લાગે છે કે તમારી હૃદાશક્તિનો વિકાસ થયો છે. અમૃત અંશો આ સત્ય છે - આઈં હૃદા છે - પરંતુ આખરે તો તમારો સંકલ્પ એટલો પવિત્ર બનવો જોઈએ કે તે હેવી હૃદા સાચે સંચાદિતા સાચે. સંત પુરુષો અને ઋષિઓ એવી કલામે પહોંચે છે કે જેમાં તેઓ અહૃત્યની હૃદાને અનુશ્શા આપતા નથી. ઉલદું તેઓ એમ કહે છે, “તેની હૃદા મ્રમાણે થાગો - મારી નહીં.”

ઉપર કહેલ થાંત્રિ મંત્રમાં રહેલા ગ્રૂડાર્થ વિષે હું તમને માર્ગદર્શન આપું છું કે જેવી તમારા અંતરાત્મામાં અગ્રાપ સંકલ્પની પ્રેરણારૂપી જગાનો ઉદ્ભવ થાય.

“અહં વૃષસ્વરેરિવા” : ‘હું આ જગતદ્વારી વૃષને હલબલાવાનાર છું.’ તમે જન્મ અને મરણાશક્ત ક્રમજોર વ્યક્તિ નથી. પુરાણોના અભ્યાસ અને તેના ઉપદેશોના નિઝર્થ પ્રથમી કરીને તમારા આવશ્યક સ્વભાવ કે પ્રકૃતિ વિષે તપાસ કરો. જગત તમને હલભાવી શકે નહીં. - ઉલદું વિશ્વને હલભાવી નાખવાની, તમારી ચેતનામાંથી તેને ઉભેદીને ફેરી દેવાની તમારામાં શક્તિ છે.

કીર્તિ: પૃષ્ઠમ् ગિરેરિવ ‘મારી જ્યાતિ પર્વતના શિખરથી પણ ઉપર છે.’ આ જગતમાં કોઈ જ જ્યાતિ શોધવાની જરૂર નથી, કરણ કે ખુદ આત્માનું ગૌરવ સમર્થ કિમાલથી પણ વિશેષ છે - કલ્પના બહારનું છે.

તમારામાં સહૃદ્યી અંદર રહેલો જીવાત્મા એ બજું છે - અંડાંદું.

જર્ખ્ય પદિગ્રોવાચિનિવ 'આંદું ઉધ્ઘાપક્ષ સ્વર્ગની ઉપર પ્રકાશાત્તા દેદીઘમાન સૂર્ય જેતું છે.' આત્મ સાધારણ દ્વારા વ્યક્તિ સ્વર્ગાંથ અનુભૂતિના ઘ્યાલોથી પર એવી ઉન્નતિ પામે છે. સધારાસ્યુક્ત કર્મોના પરિષ્પત્ર સ્વરૂપ મમતા ખુશહાલ જગતની સરખામજી ઘોડા પક્ષા અંશે સ્વર્ગાંથ સુખની પ્રાપ્તિ સાચે થાય છે.

સ્વમૃતમસ્મિ 'હું પ્રશ્નાંદનું સાકાર સ્વરૂપ હું.' આનો અર્થ એમ છે કે દરેકના ફદ્યમાં રહેલો આત્મા અમર છે.

એ મૃત્યુને દૂર કરસેલી દઈ અમરત્વ પ્રદાન કરે છે. તેથી જ આત્મશાન ભૌતિક-શરીરનો ઘ્યાલ દૂર કરી મૃત્યુના ભયનો વિનાશ કરે છે.

દ્વિજન્મસવર્ચસમ 'આરી સંપત્તિ એ જીવણનો ખજાનો છે.' - આ ખજાનો આત્મસાધારણારનો છે. જ્યારે તમે આત્મામય બના જીઓ ત્યારે તમને એમાંનું બધું જ માપું થાય છે. આ ખજાનો કોઈ સામાન્ય કોષ નથી; એ એવો નાશવંત ખજાનો નથી કે જે આવે છે અને જાય છે. જ્યારે તમને આત્માનો ખજાનો પ્રાપ્ત થાય ત્યારે

એમાંનું બધું જ અને કાયમ માટે તમને પ્રાપ્ત થાય છે.

સુમેદ્ધ અમૃતોચિત્ત: 'આરી બુદ્ધિ અમરતપરૂપી જીણથી પદિગ્ર થયેલી છે.' આનો અર્થ એ છે કે તમારી બુદ્ધિને 'સમાધિ'ના જીવાં સ્નાન કર્યું છે. તે હવે સામાન્ય બુદ્ધિ રહી નથી કારણ કે તે આંતરસૂધ બન્ની ગઈ છે.

ઇતિ વિશાંકોવેદાનુષ્ઠાનમ् 'જ્યારે ત્રિશંકુ ઋષિએ ગહન સમાધિમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે તેણે આ રહણ્ય પ્રગટ કર્યું.' નજી પ્રકારની - નજી લોકની - શાન્તિ નિત્યાપનો પ્રતિકાર કરવા માટે છે : સ્વલ્ભી - શરીર અને મન દ્વારા ઉત્પાન થયેલ, પરલકી બેટલે કે લોકો દ્વારા અથવા તો બહારના જન્ય માધ્યમે દ્વારા કારણભૂત થયેલ; દિવ્યદૈવી : મનુષ્યના નિર્યંત્રણ બહારની શક્તિઓ જેવી કે તોષન, વાવાડોડા, ધરતીકૃપ ઈત્યાર્થિ દ્વારા કારણભૂત થયેલ.

આ શાન્તિભેન્તનું ચાતત રથણ કર્યે અને સંકલ્પ સાથે પડકન કેળવો કે જે જગતની મહિયા રૂપી વૃક્ષને નિર્ભૂણ કરે છે અને તમને મુક્તિના પરમ આનંદ રૂપી ઘ્યાતિના ઉત્સુક વિભાગ સુધી લઈ જાય છે.

□ 'રચનાંમક વિચારણીલી' મંથી સાભાર

(નિયાનંદ કથામૃત પાઠ નં. ૨૩ ઉપરથી યાત્રી)

તેમજે શ્રી આર. એલ. ને આપી.

"આ 'સાધના'નું પુસ્તક તમારી શરૂઆત માટે પૂર્તું સાહિત્ય ધરાવે છે. તમે તેમાં આપેલી 'દિનગર્ય' તો જુઓ? આ નમૂના પ્રમાણે તમારો દૈનિક કાર્યક્રમ નક્કી કરો. એક વાર તમે તમારી જૂની ટેવને બદલવામાં સંઝી ધરોકે તમને સાધના કરવામાં રસ્ત જાગ્રત ધરો અને પ્રગતિ જરૂરી બનશો. જપમાં પ્રગતિ ધરતાં ઈશ્વરની કૃપા પક્ષ તમારા ઉપર ઉત્તરવા માંડશો અને આગળ પર મદદગાર ધરો.

'સંગીત ભાગવત'નું પુસ્તક ભાગવતના ૧૧માં જ્ઞાનો સ્વર છે. તમે તેને સારી રીતે ગાઈ પક્ષ થકો છો.

(ગુરુદેવે કેટલીક લીટીઓ ગાઈ બતાવી.) તેમાં વૈરાગ્ય, જપ, ધ્યાન, ત્યાગ વગેરે પર પક્ષા અમૂલ્ય ઉપદેશોનો સમાવેશ કરાયેલો છે. તેનો દરરોજ અભ્યાસ કરો. બીજું, ગીતા પ્રેસ, ગોરખપુરની ગીતાની હિંદી અનુવાદ સાચેની કેટલીક આવૃત્તિઓ બેળવી લો અને દરરોજ તેનું વાંચન કરો."

શ્રી આર. એલ. એ ગુરુદેવને પ્રશ્નામ કર્યા અને જવાની તૈયારી કરી. ગુરુદેવે બે હાથ જોડીને તેમને આશીર્વાદ આપ્યા.

"ઈશ્વરના આશીર્વાદ સંદે તમારી સાચે હો જય છો"

□ 'શિવાનંદ કથામૃત'માંથી સાભાર

સૌંદર્ય માણસની આંખમાં વસે છે

શ્રી હરિભાઈ કોકારી

દવિ મધુર મધુર દ્રાક્ષા મધુરા સુષાપિ મધુરેખ, તસ્વ તદેવ હિ મધુર યસ્વ મનો યત્ર સંલગ્નમ्
દીની મીહુ છે, મધુ પણ મીહુ છે, દ્રાક્ષ મીહી છે, અમૃત પણ મીહુ છે. જેનું મન જ્યાં ચોરી ગયું હોય એ જ તેના માટે મીહુ છે.

માનવના જીવનમાં મનનું ખૂબ જ મહત્વ છે. શાસ્ત્રકારો તો મનને જ બંધન તેમ જ મોકાનું કારક્ષ ગજાવે છે. મનથી જ પાપ કે પુષ્પનું આચરણ થાય છે. માનવનાં સુખ્ખુઃખો પણ તેના માનસિક લિકાસ પર અવલંબિત છે. ‘મન કે હારે હાર હૈ મન કે જીતે જીત’ એ લોકોની આપણાને મનનો મહિમા સમજાવે છે. મન વાગરની મહોષ્ઠત પણ મીહી નથી લાગતી. જીવનમાં અનેક પદાર્થો છે, પણ એમની મહુરતા માણસના મન પર અવલંબે છે.

નિર્બાજ સ્નેહ થી જને કો’ સાદગી નથી,
મનવાહી વસ્તુથી મીહી કો’ વાનગી નથી.

વસ્તુ સાથેનું મનબંધન વસ્તુમાં મીઠાશ ભરી મૂકે છે. વ્યક્તિ સાથેનું મનબંધન આપણી સમજ તે વ્યક્તિનું સૌંદર્ય પ્રગટ કરે છે. ‘દાખિ એવી ચૂંધિ’ એ રીતે જોતાં નજર બદલાતાં જ માણસ બદલાઈ જીય છે. મનમાંથી ઉત્તરી ગયેલા માણસમાં બધી ઊંઘપો દેખાય છે, જીથારે મનમાં વસી ગયેલા માનવનું સમજ સૌંદર્ય આપણી સમજ પ્રગટ થાય છે.

સૌંદર્ય માણસની આંખમાં વસે છે. મમતા કે આત્મીયતાનો ભાવ માણસના મનને ખેંચે છે. ‘ચીદીભાઈને ચીદકાં વહાલાં’ એ કહેવત મમતાના માધુર્યની પ્રતીતિ કરાવે છે. એક બહેન તેમના પાણેશમાં રહેતા એક છોકરાની ખૂબ જ મદ્દરી કરતાં, તેને કાળોકલ્યુદો, કાણી ચૌદસનો જન્મેલો વગેરે વિશેષજ્ઞોથી નવાજતાં. યોગાનુથોગતે બહેનની દીકરીના વેવિશાળ તે છોકરા જોડે થયાં. લોકોએ જીથારે આ બાબત અંગે પૂછ્યું, ત્યારે તેમજે સહજતાથી જવાબ આપ્યો, ‘કાણો છે પણ કામજાગારો છે અને એમ તો ભગવાન કુખ્ય પણ કંધાં કાજા નહોતા? ખાલી રંગને જું ખોઈ પીવો છે? ખંડુ મહત્વ તો ગુજરાને સંસ્કારનું છે. ધોળા તો ગણેશાય હોય છે.’

સ્નેહ સંબંધમાનવીને સેહીનું સમર્થન કરવા પ્રેરે છે.

જે સાડી મનમાં વસી જીય એ લીધા વગર સીઓને ચેન નથી પડતું. લયલાની પાછળ પાજલ બનેલા મજનૂને કોઈએ કહું લયલામાં એનું તે શું છે કે તું તેની પાછળ ગાંડો થયો છે? તે તો એક સામાન્ય ચી છે.’ જવાબ આપતાં મજનૂને કહું, ‘લયલા કો ગર દેખના હૈ તો મજનૂ કી આંખો સે દેખો’ કોઈને અમુક જ મિથ્યા લાવે તો વધી કોઈ ફરસાસનું જ શોખીન હોય, કોઈ અમુક જ કુલ તરફ આકર્ષિય તો કોઈના પર સંગીતની ખૂન સવાર હોય. કેટલાકને અમુક જ રંગ મગજમાં બેસી જયો હોય છે તો વળી કેટલાકનો જીવવાનો હંગ જ નિરાળો હોય છે. આ બધી વાતોની પાછળ મન કામ કરતું હોય છે. ‘માણસ એટલે જ મન’ એવી વ્યાખ્યા પણ મહદ્દીશ્વરી જાચી જાગ્રાય. વારીલાલાલાલી લાખે છે:

હસે જો કશો તો જગ સક્લ સંગીત બનશે.
અમી આંખોમાં તો પદરપટમાં પુષ્પ ઘીલશે,
ખરી કિન્નુ મીહી ઝાલ વહી ઘટે અંતર બધાં,
હસે હેણું કહું, મિલન મન તો મંહિર બને.

પ્રલુનું ધ્યાન કરવા માટે પણ મનગમતું રૂપ પર્ણ કરવાનું મહર્ષિ પતંજલિ યોગદર્શનમાં સૂચવે છે. બધાં જ રૂપ સારાં છે, એક જ પ્રલુનાં છે, પણ માણસનું મન જ્યાં રમતું હોય ત્યાં એ જલદી એકાગ્ર થાય છે. મનની જંખના કે હિંદાની સાચી લગ્ન ધ્યાનને સરળ બનાવે છે. આગાધું પ્રત્યે નિરતિશાય પ્રેમ એ ધ્યાનની પૂર્વશરતા છે.

સુશારનું મન બાવળિયે હોય. લંડનમાં જઈને પણ ‘પુસી કેટ’ ચાશીની ખુરસી નીચે બેઠેલા ઉદરઘને જ જોવાની.

□ ‘ચિંતા નહીં, પણ ચિંતન’ માંથી સભાર

ભારત

- શ્રી સ્વામી વિવેકાનંદજી

□ આપણી માતૃભૂમિ પ્રત્યે જગતનું ઋષ અત્યંત ખોડું છે અને પ્રત્યેક દેશ સાથે સરખાવતાં ખ્યાલ આવશે કે જગત જેટલું આ સહનશીલ હિન્દુનું-નરમ લિન્દુનું ઋષી છે તેટલું આ પૃથ્વી પરની બીજી કોઈ પણ પ્રજ્ઞાનું નથી.

□ ભારતીય વિચાર, ભારતીય રીતરિવાળો, ભારતીય કિલસૂહી અને ભારતીય સાહિત્ય ધર્મ લોકોને પહેલી નજરે વૃષ્ણાસ્પદ લાગે; પરંતુ જો તેઓ જંત કેળવે, અત્યાસ ચાલુ રાખે અને આ વિચારોની પાછળ રહેલા માણન સિદ્ધાંતોનો પરિશ્યય મેળવે તો નવાસું ટકા તો એમના જ્ઞાહુઈ મભાવ નીચે અવશ્ય આવી જાય અને મુખ્યતાનો બાવ અનુભવે.

□ પણ, જેમ જેમ હું વયમાં મોટો થતો જાઉ હું તેમ તેમ ભારતની આ પ્રાચીન સંસ્થાઓને નખું સારી રીતે હું સમજતો થાઉં છું એનું મને લાગે છે. એવો પણ સમય હતો કે જપારે હું માનતો હતો કે આમાંથી ધર્મી પરી સંસ્થાઓ નિરૂપયોગી અને વર્ષ છે, પરંતુ જેમ જેમ મારી ઉમર વધતી જાય છે તેમ તેમ એમાંથી કોઈને પણ ઉત્તારી પાડવાનો મારો ઉત્સાહ મંદ પડતો જજ્ઞાય છે કારણ કે આવી પ્રત્યેક સંસ્થા એ અનેક સૈકાઓના અનુભવોનું મૂર્તિ સ્વરૂપ છે.

□ મારી આ વાતમાં શક્તા ચાખો કે બીજી દેશો તો ધર્મની મોટી મોટી ચર્ચા કરે છે, પરંતુ જેણે ધર્મને પોતાના જીવનમાં ઊત્તાર્થી એવો વ્યવહારદાન ધર્મપુરુષ તો કેવળ ભારતીય જ જોવા મળશે.

□ મેં કહું છે કે જગતને શીખની શકીએ એનું કઈક હજુ પણ આપણી પાસે છે. સેંકડો વર્ષોના જુલામો અને હજારો વર્ષોથી પરદેશી શાસન અને વિત્તમો સહન કરીને પણ આ દેશ આજ સુધી ટકી રહ્યો છે તેનું એ જ કારણ છે. આ રાષ્ટ્ર હજુ જીવંત છે; એના અસ્તિત્વનું હાઈ એ છે કે હજુ પણ ઈધરને, ધર્મ અને આધ્યાત્મિકતાના અમૃત્ય નિર્ણિને વળગી રહ્યો છે.

□ આ દેશમાં હજુ પણ ધર્મ અને આધ્યાત્મિકતા એ એવા ઓતો છે કે જેમણે પદ્ધિમનાં તેમજ અન્ય ચાણ્ણોમાં નવજીવન અને નવશક્તિનો સંચાર કરવા માટે ઊભગઠિને પૂર્ણી માફક આપા જગતમાં રેલાઈ જયું પડ્યો. ગજરીય મહાત્વાક્ષરશાઓ અને ચામાજિક કાવાદવાને કારણે આ રાષ્ટ્રો આજે લગ્બલગ જૂઝી ગયેલાં, અધ્યમૂવાં અને પરિત્યાગ ની ગથાં છે.

□ પણ ખ્યાલ રાખજો કે જો તમે એ આધ્યાત્મિકતાને છોડી દેશો અને પદ્ધિમની જડવાદી સંસ્કૃતિનું અનુસરણ કરવા માટે એને બાજુએ હડદેલી મૂક્ષો તો પરિશામ એ આવશે કે ગજ પેડીની અંદર એક જીતિ તરીકે તમારી હસ્તી મટી જશે, કારણ કે એથી રાષ્ટ્રની કરોડરક્જજુ તૂટી જશે, જેના ઉપર રાષ્ટ્રની દીમારતનું ચાસતર થયું છે એ પાણો નખળો પડી જશે અને પરિશામે સર્વત્ર વિનાશ દેખાઈ જશે.

□ લૌપ્તિક શક્તિના કેન્દ્ર સમુદ્રચોપ જો પોતાની સ્થિતિમાં પરિવર્તન કરવાની, પોતાનો આદર્શ બદલવાની સાવધાની નહીં ઢાખવે અને આધ્યાત્મિકતાનો પોતાના જીવનનો પાણો નહીં બનાવે તો પચાસ વર્ષની અંદર તે ખૂણલેજું થઈ જશે અને એમાંથી એને તારથે ઉપનિષદીનો ધર્મ.

□ આપણા ઉચ્ચ વર્ગના પૂર્વજોએ દેશના ચામાન્ય લોકોને એટલી હૃદ પોતાના પગ તણે કચ્છતા ચાલ્યા કે આ ચામાન્ય લોકો લાગ્યાર અની ગયા; એ જિયારા દર્દિન લોકો યાતના બોગવીને લગ્બલગ ભૂલી ગયા કે અમે પણ માણસ છીએ. સૈકાઓ સૂધી કેવળ લાંદાં કાપનારા કઠિયારા કે પાણી ખેંચનારા લિસ્ટીઓ તરીકે રહેવાની તેમના ઉપર કરજ લાદવામાં આવી છે - અને તે એટલે સૂધી કે તેઓ ઉપર એવી માનવતા કીની બેસાડવામાં આવી છે કે અંગે તો ગુલામો, કઠિયારા કે લિસ્ટીઓ રહેવા માટે જ ચર્ચાયા છીએ.

□ ‘શક્તિદાયી વિચાર’માંથી ચામાર

ગુરુ ભગવાન શ્રી રવામી ચિદાનંદજીની સાધના

- શ્રી સ્વામી નિરાકારનંદજી

ભક્તિયોગ

સ્વામીજી માણ્ય સંપ્રદાયના કુટુંબમાં જન્મા હતા. તેઓ ભગવાનને પૂર્ણપુરુષોત્તમ, સર્વગુણસંપન્ન, સર્વજ્ઞતામાન, નિર્યતા માને છે. ભક્ત તેમની દાસ-ભાવથી નામ ભાવે પૂજા કરે છે. તે કખુલે છે કે તે પોતે અપૂર્ણ અને હુર્ગુણોથી બરેલો છે. તે પોતાના અપૂર્ણતા અને હુર્ગુણોમાંથી ફક્ત ભગવાનની કૃપાથી જ છૂટી શકે છે. આ પરંપરાની સ્વામીજી પર અસર હતી. તેઓ પૂજા નામ હતા. અહિમું તેમને કહી સ્વર્ગાંશક્તો ન હતો. તેમની ઈશ્વર અને ગુરુદેવ તરફની શરક્તાગતિ પૂરેપૂરી હતી. તેઓ ગુરુદેવના સેવક તરીકે સહી કરતા. તેમજો ૧૫ વર્ષ સંસ્થાના જનરલ સેકેટરી તરીકે અને ૪૫ વર્ષ ગ્રેડિન્યાન્ડ તરીકે સેવા બજ્જાવી હોવા છતા તેઓ ગુરુદેવના નામ સેવક તરીકે જ રહ્યા અને ગુરુદેવ વતી દિવ્ય જીવન સંધર્નું બધું કાર્ય કરતા.

સામાન્ય રીતે સ્વામીજી સવારની ધ્યાનની બેદક પૂરી થયા પછી વિશ્વાસ મંદિરે જતા. તેઓ ભગવાનની આગળ ચાણીંગ દડવટ્ટ પ્રણામ કરતા, પૂજા કરતા અને ભગવાન શંકરચાર્યની આરતી કરતા અને પછી ‘ઓમુ નમઃ શિવાય’ના કીર્તનમાં જોગતા. આ તેમના દેનિક નિત્યકર્મનું ધ્યાન ખેંચે એવું વિશીષ લક્ષણ એ તેમનો સાચો ભક્તિભાવ હતો.

જ્યારે સ્વામીજી સાચા સાધકના વરની મુખ્યાક્ત હેતુ ત્યારે તેઓ પ્રથમ સીધા પૂજારુમાં જતા અને પૂજા-આરતી કરતા. જ્યારે તેઓ નવી શાખા-દિવ્ય જીવન સંધ, નવરંગપુર શાખા ને શરૂ કરવા માટેતા. ૯-૪-૧૯૮૮પના દિને અમારે ત્યાં આવ્યા ત્યારે ઘણા ભક્તો દ્વારા હતા. અમારે ત્યાં ગુરુદેવની આનંદ કુટીરમાં છે તેણું જ શીકુષાનું ચિત્ર હતું. તેની પાછળ મોરપિણનો બનાવેલો સુંદર પંખો રાખ્યો હતો. સ્વામીજીએ તે પંખો

શરીર શીકુષાના ચિત્ર પર પંખો નાખી સેવા વયક્ત કરી. તેઓ તે વખતે ભક્તિભાવમાં પૂરેપૂરો ગરુકાન થઈ જયા હતા. તે સમયના કોટેગાંશ ભક્તો માટે અમૃત્ય જગ્જાનારૂપ હતા.

ભક્તિયોગમાં ભગવાનમાં પોતાની જીતની પૂર્ણ શરક્તાગતિ અને અહિમુંનો પૂરેપૂરો નાથ એ બે ચાનીરૂપ પરિબળો છે જે ભાવસમાપ્તિ તરફ દોરે છે અને છેલ્લો ભગવાન સાથે એકત્વનો અનુભવ અને બીજી ઉત્થાતર અનુભવોની પરાક્રાણ તરફ લઈ જાય છે. જ્યારે આપણે સ્વામીજીના જીવનનો અભ્યાસ કરીએ છીએ ત્યારે આપણને ખાતરી થાય છે કે ભક્તિ તેમના ભક્તિત્વમાં મુખ્યત્વે છવાયેલી હતી અને તેઓ સાચા ભક્ત હતા. તેમજો ભગવાન સાથે તેમ જ તેણે મુક્તેલી દુનિયા - કંત જીવંત હસ્તી જ નહિ પણ નિર્જરી ઉત્સરીઓ સાથે પણ તે એકતા પ્રાપ્ત કરેલી હોવી જ જોઈએ. તેમને મોખરાના ભક્તિયોગી તરીકે લેખવા જોઈએ.

કર્મયોગ

પોતાના સમગ્ર જીવન દરમિયાન સ્વામીજીએ દિવ્ય જીવન સંધની શાખાઓના આમંત્રણોનો સ્વીકાર કરી ભક્તોને પ્રેરક્ષા આપી. તેઓ શાખાઓમાં ગયા. તેમના કર્યક્રમોમાં સંક્રિય રીતે ભાગ દીધો અને પ્રેરક્ષાત્મક પ્રવચનો આપ્યો. તેમના પ્રવચનોનો મુખ્ય સૂર પરોપકાર-બીજાનું બધું કરેલું પર રહેતો.

તેઓ ભક્તોને તેમના હજ્જારો પ્રવચનોમાં પરોપકાર કરવાની સહાય આપત્ત હતા.

નિખાલ સેવાનું બીજું પાસું જેના પર તેમજો જાસ ભાર મૂક્યો હતો તે હતું ગુરુદેવના વિશેનની સેવા. જે લોકોએ દિવ્ય જીવન સંધની સેવાનો પ્રેમપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો તેઓ તેમને પ્રિય હતા.

સંતો જેનું પોતે આશરક્ષ કરે છે એવી વાતનો જ ઉપદેશ આપે છે. સ્વામીજી આ બનો રીતે સર્વોપરી કર્મધોળી હતા. તેમનું સમગ્ર જીવન ગરીબો - રક્તપિત્તિયાં, માંદાં ફૂલાં, જિલાડી, બિસકેલી અને જરૂરોને મદદ કરવાની વીરગાથા સમાન હતું. તેમને એક અમતો શાંત તાદાત્મ્ય હતો. તેનો અર્થ બીજી વ્યક્તિની લાગહોળો, અનુભવ વગેરે સમજવાની શક્તિ થાય. તેઓ પોતાની જીતને બીજાની સાથે એકરૂપ માનતા અને તેમના હુદાઓને અનુભવતા.

તેમજો પોતાનું જીવન ગુરુદેવના મિશનને અર્પણ કર્યું હતું. અને તેમને જથ્થારે પ્રથમ મધ્યાત્મારે પજી તેમજો અમદાવાદની શાખાને મદદ કરવાની સલાહ આપી હતી.

રાજયોગ

આશ્રમમાં જ્યારે યોગ વેદાન્ત ફોરેસ્ટ અકાદમીની શરૂઆત થઈ ત્યારે સ્વામીજીની રાજયોગના પ્રોફેચર તરીકે નિમન્નક કરી હતી. રાજયોગ ઉપરના તેમના પ્રવચનો 'યોગ' પુસ્તકમાં 'રાજયોગના પ્રવચનો'માં છુંક પ્રકરણ (થોગ) અને સાતમા પ્રકરણ તરીકે પ્રચિન થયાં હતાં. રાજયોગ પરના તેમના બીજાં પુસ્તકો છે. 'ધન્યતાનો પથ' 'Path to Blessedness' 'રાજયોગ' પર પ્રવચનો 'Lectures on Raja Yoga' અને 'The Philosophy, Psychology and Practice of Yoga' 'યોગની ડિલસ્કુલી, માનસશાસ્ત્ર અને અભ્યાસ' છે.

સ્વામીજીનું રાજયોગનું સૈદ્ધાંતિક જ્ઞાન ગહન હતું, તેમજો મહાર્ષિ પતંજલિએ વિષ્ણુવેલી યોગના ઉચ્ચતમ સ્થિતિનો અભ્યાસ કર્યો હતો અને તેમાં પારંગતતા પ્રાપ્ત કરી હતી. અંતિમ યાત્રા 'Ultimate Journey' પુસ્તક તૈયાર કરવામાં તેના સૌથી વધુ અસરકારક રજૂઆત જીવામાં આવી હતી. ચેપાદકી જાણવે છે, 'સ્વામીજીને એવી વિનતી કરવામાં આવી કે તેઓ લોડ ધ્યાનમાં પ્રવેશ કરે અને પછી ચેતનાના ઉચ્ચતર અને ઉચ્ચતર સ્થિતિઓ

સમાચિથી શરૂ કરીને સંયમ, તુરીયા અને છેલ્લે સહજ અવસ્થામાં સ્થિત થાય. સ્વામીજી સંમત થયા અને જાણાયું કે તેઓ ઉપરના બધી સ્થિતિઓમાં એક પછી એક દરેકમાં આશરે બે મિનિટ સ્પિન થશે. આ કિયા દરમિયાન સતત કોટોઆફ વેવામાં આવ્યા હતા અને પરિણામે આપણને એક યોગીની દિવ્ય ચેતનાની ઉચ્ચતમ સ્થિતિનો સાથે અમૃત્ય ચિત્તાર પ્રાપ્ત થયો. વારંવાર સમાચિ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કર્યાચા યોગી મળવા મુશ્કેલ છે, પજી આ સંત એવા છે કે પોતાની ઈંકા પ્રમાણે ગમે તે સમયે સમાચિમાં પ્રવેશ કરી શકે છે અને ઉપરની સ્થિતિઓ પજી પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને તે પજી લોકોની, કેમેરાની, ફિલેગ લાઈટની વગ્યે!

જ્ઞાનયોગ

જ્ઞાનભૂતીની ઉજવકી પછી સવારનું ધ્યાન એ આશ્રમની પ્રવૃત્તિનું નિયમિત અંગ બની ગયું છે. ધ્યાન પછી સ્વામીજી એક ટૂંકી વાર્તાલાપ આપતા છેલ્લા ૨૦ વર્ષ દરમિયાન સવારના બધા વાર્તાલાપો મુખ્યત્વે જ્ઞાનયોગ પર જ છોય છે.

ડિસેન્બર ૧૯૮૮માં યોગનાથ (ગુજરાત)માં એક સાધના શિબિર રાખવામાં આવી હતી. સાંજના સત્રમાં સ્વામીજીના પ્રવચન પછી ગુરુદેવ પર ૧૬ મિનિટની ફિલ્મ બનાવવાની હતી. સ્વામીજી જ્યાં બેઠા હતા ત્યે પડદો ગોકવાનો હતો. સ્વામીજી તેમના રૂમમાં જવાના હતા, પજી તેમજો કર્યું કે ત્યાં તેઓ થોડીક મિનિટ માટે બેસવાના હતા. જ્યારે પડદો બચાબર ગોકવાઈ જયો ત્યારે તેમજો મને કર્યું, "પડદો હાજા વગરનો સફેદ હોય તે જુઓ, થોડાક સમય પછી આપણે આ પડદા હારા કોઈ જુદી જ હુનિયા જોઈશું. આપણે નામ અને રૂપ તથા દશ્ય અને ધનિની તે હુનિયાથી દોરવાઈ જઈશું અને પડદાને આપણે પૂરેપૂરો ભૂલી જઈશું. તે જ પ્રમાણે ક્રાસ સર્વબ્યાપક છે. નામ અને રૂપની આ હુનિયા તેના ઉપર છલાઈ ગઈ છે. આપણે આ દેખાઈ રહેલી હુનિયાથી દોરવાયેલા છીએ તેને જ

આપણે વાસ્તવિકતા માનીએ છીએ આપણે તેના પાયામાં રહેલી ખરી વાસ્તવિકતા - બ્રહ્મને જીજીતા નથી. જ્યારે વ્યક્તિ તે (બ્રહ્મ)ની જીજીકાર થાય છે ત્યારે કેખાતી દુનિયા અદૃષ્ટ થઈ જાય છે. શાક્ષા માણસ માટે આ દુનિયા ફક્ત સાપેક્ષ વાસ્તવિકતા છે અને રેથી તે રેનાથી અલગ રહે છે, તે ઈશ્વર સાથે સંબંધ રહે છે તે જ હું મેં માટે સત્ય છે, વાસ્તવિક છે તેની સાથે પોતાની જીતને જોડે છે.

માર હુ રીજ, મેરીલેન્ડ, યુ.એસ.એ.ની આધ્યત્ત્ત્વિક શિક્ષિક દરમાન સ્વામીજીને ૧૪ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૭૮ના દિને એક જિશ્યાસુના પ્રસ્નાના જવાબમાં શાનયોગને ટ્રોકમાં નીચે પ્રમાણે નજીવો છે.

તેમો એક નાના જ્યાયન “પરપોટો અને સમુદ્ર” પરપોટો (વૈયક્તિક આત્મા) અને સમુદ્ર (સર્વબ્યાપક વૈયક્ત આત્મા) વચ્ચેનો સંબંધ સમજીવવા માટે મૂકે છે. ખરી રીતે તો સ્વામીજીને સ્વાપ્ને વાર્ષિક સમજાયું છે કે જેવી રીતે સમુદ્રનાં મોઝાંનું જિંદુ રચાય છે, તે સદ્ગ સમુદ્રમાં જ રહે છે અને સમુદ્ર જ તેને ટકાની રાખે છે અને છેલ્લે સમુદ્રમાં જ ભળી જાય છે, તે જ પ્રમાણે વૈયક્તિક આત્મા બ્રહ્મમાંથી ઉદ્ભવે છે. બ્રહ્મથી જ પોથાય છે અને છેલ્લે પ્રભમાં ભળી જાય છે.

દેખાતી દુનિયાની સાપેક્ષ વાસ્તવિકતા સ્વામીજીને પૂરેપૂરી સ્પષ્ટતાથી ‘સ્વામી શિવાનંદસંત, ઋષિ અને ભગવાનના માણસ’ પુરુષકમાં સમજીવી છે. તેમો કહે છે કે ગુરુદેવ માટે દેખાતી દુનિયા લાંબા ચાલેલા સ્વખ સમાન હતી. અને તેમો દુનિયાથી પૂરેપૂરુ અનાસકત થઈ ગયા હતા અને સદ્ગ માટે બ્રહ્મ સાથે જોડાઈ પ્રભમાં સિદ્ધ થઈ ગયા હતા.

આ બધા ઉપરથી કોઈ કહી શકે કે સ્વામીજી એક શ્રેષ્ઠ શાનયોગી હતા.

હઠયોગ

ગાંધીનગરમાં ગુજરાતનાં ગવર્નર શ્રીમતી શારદા મુખરજીએ એક વખત સ્વામીજીના શિક્ષિતની

મુલાકાત દીખી હતી. તેમજો પૂછ્યું: ‘તમે યોગના ક્ષય પથમાં પ્રલૂલ્ય મેળવ્ય છો?’ હું મુશ્કેલો: સ્વામીજીએ યોગના મુખ્ય ચારે પથમાં શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત કરી છે એટલે આ પ્રસ્નાનો તેમનો શું જવાબ હશે? સ્વામીજીનો જવાબ ‘હઠયોગ’ સાંભળીને મને ખૂબ આખર્ય થયું, જોકે તેટલાંક કર્યા આસાધારક સાહસિક આસનો કરવાથી હઠયોગમાં પ્રલૂલ્ય પ્રાપ્ત થતું નથી. હઠયોગમાં પ્રલૂલ્ય પ્રાપ્ત કરતું એટલે સાધકને તેની સાધના દરમિયાન તેને પરમ શક્ય લાભ પ્રાપ્ત થયેલો હોવો જોઈએ. શ્રી શંકરાચાર્યાં કહું છે કે એકલા પ્રાજ્ઞાયામના અભ્યાસ દ્વારા પણ આત્મસાધારકાર પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તેમની પુરાતસ્થાયાં સ્વામીજીએ નિયમપાલનમાં ખૂબ સુસ્ત રહીને પ્રાજ્ઞાયામનો અભ્યાસ કર્યો હતો. હઠયોગ તરફની તેમની સમજ, તેના ઉત્ત્ર અભ્યાસમાં રહેલો તેમનો ઈરાદો અને તેમાંથી તેમજો મેળવેલો લાભ સરળતાથી પારી શકાય છે.

સમન્વય યોગ

એક વખત મેં સ્વામીજીને શ્રી શંકરાચાર્યના ઉપદેશો પર કહેવાની વિનંતી કરી. તેમજો ટૂસમાં સમન્વય યોગની કિલચુહી આપી. તેમની વાતનો સાર નીચે પ્રમાણે છે:

દિવ્યતા એ તમારો ચાચો સ્વભાવ છે. પરમભૂતઃ, શાંતિ, સતોષ, શુદ્ધ અને તમારી પૂરી પૂર્ણતા એ તમારી તત્ત્વિક પ્રકૃતિ છે. આ પણ તમે તે છો, તમે સાધા પરમ આનંદ અને સુખ હતા, અને તમે ચાદ્ર એવા જ રહેત, તો પછી માનવ શા માટે અપૂર્ણ છે? શા માટે વેદાનુગ્રહ અને હુંબી છે?

તમે તમારો ચાચો સ્વભાવ, મળ (મનની અશુદ્ધિઓ), વિશેપ (મનની અનિષ્ટાયકતા) અને આવરણ (પડદો)ને લીધે ભૂલી જાય છો. તમે તમારો ચાચો સ્વભાવ પર નામ અને હૃપનું ખોલ્યું વ્યક્તિત્વ ઓડી વીધું છે (દીક્ષાધ્યાસ). તમારા ગાહભૂને દીપે તમને લાગે છે કે તમે વિશારો છો કે તમે એક વિશીષ વ્યક્તિત્વ

તथा એકરૂપતા પરાવો છો. તમે તેની સાથે એકત્તા અનુભવતા નથી. તમારે કર્મધોગ કે નિર્જામ સેવા દ્વારા સ્વાર્થ અને અહૃમુમાંથી ઉદ્ભવતી અસુદ્ધિઓને દૂર કરવી જોઈએ. મનની અનિર્ણયકતાને ઓછી કરવા માટે ભાડીનો ગુણવાસ કરવો જોઈએ અને વિદ્યાર, વિવેક, મનન અને ધ્યાન દ્વારા અશ્વાનના આવરણને દૂર કરતું જોઈએ.

ઓમ લાગે છે કે સ્વામીજીને યોગના બધા વિવિધ પથનો પૂર્ણતમ અભ્યાસ કર્યો હતો. કી ઉત્તર વૃદ્ધાવન આશ્રમના પ્રસૂભ સ્વામી માધવાનંદજીએ તેઓ જ્યારે ૧૯૮૮માં શિવાનંદ આશ્રમની મુલાકાતે આવ્યા ત્યારે મને જ્ઞાન્યું હતું કે યોગીઓ જોકે જુદા જુદા પથના અભ્યાસું હોય છે છતાં અમુક ઊંચી સ્થિતિએ પહોંચા પછી તેમને લાગે છે કે બધા પથ એક જ છે અને અદેત વેદાતી બની જાય છે. આ સ્થિતિ સ્વામીજીની છે, છતાં તેમની નાના હતા ત્યારની બધાં જ ગ્રાણીઓ માટેની દ્યા ભાવની વૃત્તિ દર્શાવે છે કે તેઓ બધાં જીવધારીઓ માટે એકત્તા અનુભવતા હતા.

શ્રી ‘એકત્તા’ છે. જે વ્યક્તિ શ્રદ્ધાને જીવો છે તે ખરેખર શ્રી બની જાય છે. (મુદ્રા, ઉપ. ૩, ૨, ૬). સ્વામીજીને અકર્તાપજ્ઞાના વિરોધ અભિગમનનો વિકાસ કર્યો હતો. તેઓ માનતા હતા કે ઈશ્વર બધી પ્રવૃત્તિઓ અને અસ્તીત્વ પર પ્રલૂષ ખરાવે છે. કર્મના નિયમને અનુસરીને તે આખા વિષ પર અંકુશ ખરાવે છે.

ઉચ્ચતર કાણાં ચેતનાનું બીજું પણું એ છે કે યોગી ‘દેહાભ્યાસ-પોતાને શરીર તરીકે ગજાવાની ખોટી માન્યતાને ફ્રાવી હે છે. તે શરીરના રોગો પ્રત્યે બેદરકાર બને છે. કેટલાક રોગો માટે તેમજે જે સારવાર લીધી તે ખૂબ ખોડી હતી. સ્વામીજીના સોનોગ્રાહી દરમિયાન તેમના ગોલ બ્લેડરમાં મોટા પણર અને સ્થાનભાસ આંતરથું જ્ઞાન્યું હતાં. આ બંધુ પીડાકારક ગજાય.

*‘My guru Swami Chidanandaji’
માંચી સાલપાર જુજરાતી બાવાનુવાદ*

ઉપમો યોગશિક્ષણ કાવાણીય - તાલીમ વિભિન્ન

તા. ૧૧-૧૨-૨૦૧૫ થી ડા. ૧૧-૧૨-૨૦૧૫ સુધી ઉપમા યોગશિક્ષણ કાવાણીય - તાલીમ શિખિતરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. જે યોગપ્રેમીઓ પોતે પ્રાર્થિક યોગાસનોનું શાન પરાવે છે અને બીજાને શીખવવા હુંછે છે અને અંગેણ માધ્યમમાં શાન સંપાદન કરી શકે છે તેઓને શિખિતરમાં પ્રવેશ મળશે. પ્રવેશ માટે યુનિવર્સિટીનો સન્પત્તક કાણનો અભ્યાસ કરેલો હોવો જરૂરી છે. તદ્વપરાંત આ યોગશિક્ષણ તાલીમ શિખિતરમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે બેઝિક આસનો જેવાં કે સૂર્યનમસ્કાર, સર્વાગ, માસ્ય, હલ, પણિમોત્તાન, લુંગંગ, શલભ, પન્નુર અને ચક્કાસન તથા પચાસન વગેરે આસનો કરવાનો અધ્યાત્મરો હોવો ખૂબ જ જરૂરી છે. પ્રવેશપત્ર ભરતાં પહેલાં આ આસનો આશ્રમમાં આવીને કરી દેખાડવાં જરૂરી અખલા તો બહારગમ કે પરદેશના વિદ્યાર્થીઓને પોતાનાં આસનોની Latest C.D. કે E-mail તેનાં ચિન્તા મૌકલી આપવાં જરૂરી રહેશે. જેમનું શરીર સ્વસ્થ છે, તેઓ એક પણ વસ્તુના વસ્તુની નથી તેઓને પ્રવેશ આપવામાં આવશે.

દરશોજ ભાડા અગિયાર કલાકાના શિક્ષણમાં યોગાસનો, પ્રાણ્યાસ, મુદ્રા, બંધ, ક્રિયાઓ, શિવિલીકરણ ઉપરાંત તશ્શે તથીઓ દ્વારા શરીર વિકાસ, આચોગશાસ, ભગવદ્ગીતા, પાતંજલ યોગદર્શન, રેઈકી ડિગ્રી એક-બેનું શાન સંપાદન કરવવામાં આવશે. પ્રવેશપત્ર ‘dlyajivan.org’ પરથી મેળવી શકશે.

- વિવસ્થાપક, શિવાનંદ આશ્રમ

આનંદ કુટીરનો સાદ

ગુરુહેવ શ્રી સ્વામી રિવાનંદજી

૪૮

ધર્મ એ સંપ્રદાય નથી. ધર્મ એ ભાત્ર ચિહ્નાંત, માન્યતાકે ઉર્મિ નથી.

ધર્મ એ મુખ્ય તો ભલાઈ અને સેવાયુક્ત જીવન છે. ધર્મ એટલે ધ્યાનમય-ઇશ્વરમય જીવન. જે ગ્રેમાળ, ધ્યાણ અને સત્યવાદી જીવન જીવે છે, શક્તા અને ભક્તિયુક્ત છે તે જ સાચે ધાર્મિક છે.

આમ, ધર્મચરણ એટલે ઇશ્વરમય જીવન જીવનું તે. ભાત્ર ઇશ્વર સંબંધી ચર્ચા કરવામાં ધર્મ આવી જતો નથી. ભાત્ર બુદ્ધિ દ્વારા ધર્મને સમજવાદી ધાર્મિક બની જવાનું નથી.

ખરો ધર્મ તર્કથી પર છે. અને આત્મિક તથા બાળ રીતે જીવનમાં આચારવાની વસ્તુ છે. તે સાક્ષાત્કાર તથા ચિહ્નિ છે.

અજ્ઞાના લોકસમુદ્દાયની ધાર્મિક વિધિઓ જોઈને ધર્મ વિષે જોટે ધ્યાલ ઉત્પન્ન થવા ઢેશો નહિ. શુદ્ધ વિચાર અને વિવેકશક્તિ દ્વારા તમારે ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનમાં જરૂરી અને નકભી વસ્તુઓનો ભેદ પાડતાં શીખવું જોઈએ અને તો જ તમે સુખી થઈ શકશો. બધા જ ધર્મના મૂળભૂત મુદ્દાઓ એકસમાન હોય છે. તમે વિચારશો તો બધા એકસરખા જગ્યાએ. ભાત્ર પ્રદેશની

ભિન્નતા હોવાથી કેટલીક ગૌણ બાબતોમાં ધર્મો એકળીજીથી અલગ પડતા દેખાય છે.

ધર્મ મનુષ્યને હુઃખ અને શોકથી મુક્ત કરે છે. શાશ્વત શક્તિ આપે છે અને આત્મને સંપૂર્ણ મુક્ત અને સ્વતંત્ર જનાવી તેનો શ્રદ્ધા(પરમાત્મા) સાથે સંબંધ કરાવે છે અને મોક્ષ અપાવે છે.

સાચો ધર્મ એક જ છે. તે સત્ય, ગ્રેમ, કદ્ય, સેવા, આત્મભોગ, ત્યાગ, ભલાઈ, દ્યા અને સહિષ્ણુતાનો ધર્મ છે. આવા ધર્મને અનુસરનાર ભાનવ પ્રકાશ, શક્તિ, જ્ઞાન ને આનંદને માર્ગ જાલે છે.

મનુષે ધર્મના નીચેના દસ લક્ષણો કર્યા છે :

બૃહિ: જ્ઞાન દ્વારા ઉત્પાત્ત જીવસ્ત ઇન્દ્રિયનિગ્રહ ;

ધીર્યા: સત્ત્વાસ્ત્રાદ્યુદ્ધાય ધર્મસ્ત ધર્મસ્તાય

ધીરજ, જ્ઞાનવૃત્તિ, સંયમ, અચૌધિ(ચોરી ન કરવાનું પણ) પરિત્ર ભાવના, ઉન્નિદ્રથો પર કાળું, બુદ્ધિ, આત્મવિદ્યા, સત્ય અને અક્રોધ - આ દસ ધર્મનાં લક્ષણો છે.

ધર્મના લેખને દૂષાલીને

શિવાનંદ કથામૃત

[ગુરુહેન સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજાને અપાંક કુટીર હાઈકોર્ટ મળવા માટે અનેક આગંતુકો, મુલાકાતીઓ અને ભક્તો આવતા. તેમ્ણે ગુરુહેનને વિવિધ વિષયો પર અનેક પ્રકારના પ્રશ્નો પૂછતા. ગુરુહેન તેણે બોલ્યું જીવાન આપત્તા. આ પ્રશ્નોને ત્યાં તેના જીવાન ગુરુહેન વિના ચીફ્ટપ્રૈર્સ નોંધી હેત્તા. આ નોંધ એટેલે શિવાનંદ ક્ષમાયત. તેમણે વહી વાક્તિઓને કણો છે. મુખ્ય કણો સ્વામી વાંદ્રેશ્વાનંદજીનો છે. આ ઉપરોક્ત સ્વામી શિવાનંદ હદ્દાનંદજી, સારી બૈતાનંદજી, સારી રૂતાનંદજી, સારી પરમાનંદજી તથા બીજાઓએ કેવા માપી છે.]

સમગ્ર દુનિયા આકારીએલી છે

જીવારે ગુરુહેને તેમના જીવાન સહકાર્યકર સ્વામી અભયાનંદજીને ખૂબ માચાણું અને હાર્દિક આવકાર આપ્યો ત્યારે કદમ્બસ્વર્ણદેખાવ સર્જાયો હતો.

નવા આગંતુકના ચરણોને સ્વર્ગ કરી ગુરુહેને તેમનો ‘ઓમ્નાંમ્રી નાગયાણ્ય, આઈયે મહારાજ!’ કહી સત્કાર કર્યો.

સ્વામીજીએ તેમને પોતાની બાજુમાં બેસાડ્યા અને તેમજો ખુશભેદજીએ વાત શરૂ કરી.

“સ્વામીજી, આપે કરેલી પ્રવૃત્તિઓની હું પ્રશંસા કરું છું. દાર્ઢે ડેકાનો લોકો આપનો મહિયા આય છે.” સ્વામી અભયાનંદજીએ શરૂઆત કરી.

“તે બધું આપના જેવા સંતોની કૃપાને દીક્રી છે, તેણે મને ઘોડીક કેવા કરવા શક્તિમાન બનાવ્યો છે.” ગુરુહેને કહ્યું.

“ના, ના, મહારાજ! આ બધું આપના જેવા સંતોની પ્રભળ તપશ્ચાર્યાનું કળા છે.”

ગુરુહેને યાદ કરતાં કહ્યું: “મને લાગે છે આપજો લગભગ પંદર વર્ષ પછી મળી રહ્યા છીએ.”

“હા, આપ સાચું કહો છો, સ્વામીજી. હું આપનું ઉત્સાહપેરક ભજન ‘અગડ બંબ’ કરી ભૂલી શકું નહિએ. આપે આપની લિશાળ સંસ્થા લિલી કરી દીધી છે અને સમસ્ત દુનિયાને આકારી છે, છતાં આપ સ્વર્ગાશ્રમની ૧૧૧મી કુટીરના સાહેલાઈથી મળી શકાય રેવા, એવા જ નામ સ્વામીજી રહી શક્યા છે. જેકે આપની આજુભાજુ યક્ષી વસ્તુઓનો નિકાસ પણેલો હોવા છતાં, હું જોઉં છું કે આપ તો એવા જ મેમાણ મેમ-મૂર્તિ

છો.”

ગુરુહેને એક શિખને કણ લાવવા જરૂરાયું.

“મહારાજ, આ યોદેક પ્રસાદ લો. આજે આકારના બોજનાલદ્યમાં પદ્ધતિ તેને પરિવ્રક કરો” ગુરુહેને સ્વામીને નિમંત્રતાં કહ્યું.

“આપ મને જેમ આદેશ આપો તેમ..”

પછી ગુરુહેને ભૂતકાળનું સરસ કરવવાનું શરૂ કર્યું: “સ્વામીજી, આપને આપજી પરસો લિધની મુસાફરીની યાદ છે. ત્યાં આપણે સરસ કીર્તન કર્યું હતું.”

“હા, મને બચાબર યાદ છે; વકીલ પાર્ટિની કૃષ્ણાંદ શર્મા દિલ્હી પાસે ગુરગાંવ લઈ ગયા હતા અને તાંથી પરસો લિધિ જયા હતા અને આપણે નવલકિશોર મેમસભાના વાર્ષિક કાર્યક્રમમાં હાજર રહ્યા હતા..”

“હા, આપજો ત્યાં આખી ચાત કીર્તન કર્યું હતું. આપનું જાહેરાતનું કામ જરેખર અદ્ભુત છે. બધાં જ મહત્વાના સામયિકો પછી તે સ્વાસ્થ્ય, અર્થશાખ કે પર્યને લગતાં હોય, પણ આપનો લેખતો હોયજ..”

“હા, ‘My Magazine of India - ભારતનું ખાતું સામયિક’ લાંબા સમયથી, છેલ્લા વીસ વર્ષથી, માય લેખનું પ્રકાશન કરે છે.”

“શુ? વીસ વર્ષ? કોઈ લેખક આદ્યા લાંબા સમય માટે લાખી શક્યો નથી અને કોઈ પ્રકાશક આદ્યા લાંબા સુધી વૈધક્યિક ફાળો આપનારના લેખનું શાંતિશી પ્રકાશન કરી શક્યો નથી. તે સ્યાસ્તાથી બતાવે છે કે વાચક સમાજ પર તમારી એક મજબૂત પકડ છે અને તમે તેમના દૃઢમાં જીતી લીધા છો. My Magazineમાં

આવતા આધ્યાત્મિક હેખો અમૃતશુદ્ધ જેવા છે.”
જે ત્યાં છે તે અહીં છે

મદ્રાસના ગુરુદેવના થોડાક શિશ્યો કેટલાનાથ
અને બદરિકાગ્રમની યાત્રા કરી પાછા આવ્યા હતા.
તેમની મંડળીમાં એક આશ્રમવાસી પણ હતો. ગુરુદેવે
પ્રેમપૂર્વક રસ્તામાં મુસાફરી દરમિયાન તેમની સુખાકારી,
સુવિધાઓ અને મુશ્કેલીઓ વજેરે પૂછ્યા. તેમની પ્રેમાળ
નેઓએ જોથું તેમાંના કેટલાક દૂષણા પડી ગયા હતા.

“તમે ખાચા દૂષણા થઈ ગયા છો. પાછા પૂરા
તંહુરસ્ત થવા માટે કદાચ એકાદ માસ ધારજો.” તેમને
આમ દિવાસો આપ્યાને તેમણે પૂછ્યું: “હવે પછી કઈ
યાત્રા કરવી છે? તિરુપતિની? અંગાર, અહીં-તહીં
દોડવાના કંઈ જજડુર નથી. તિરુપતિ અહીં જ છે.”

“દિમાલથયનો પ્રદેશ જેવા જેવો છે. ત્યાં મોટા
કંબિઓએ ભારે તપશ્ચર્યા કરી હતી. તે ઉપરાંત
ચાલવાની કસરત અને અસંઘ્ય વનસ્પતિઓની
રોગનાશક શક્તિથી ભરેલી, શાસમાં લેવાતી
દિમાલથયની શુદ્ધ છવા મુસાફરોને સાંદું સ્વાસ્થ્ય બણે છે,
પણ કેટલાક લોકો આ યાત્રાને રખડવાના થોખ તરીકે બે
છે. તેમનાં આખાં જીવન રખડવામાં પૂરાં થાય છે. પછી,
તેઓ કેટલાંક સ્થાનોને ખૂબ નખાણે છે અને કેટલાંકની
ટીકા કરે છે તમે કેટલાંક સ્થળોની યાત્રા કરી છે, બીજાં
સ્થળો પણ તેમના જેવાં જ છે. હને તમારે આ સ્થળને
વળગી રહેતું જોઈએ. હજુ આપણે ઘણું કામ કરવાનું
આકી છે.”

આટણું જલદી ભૂલી ગયા?

એક શિશ્યે સવારમાં ઓકિસમાં પ્રવેશ કર્યો અને
ગુરુદેવને દંડવતુ પ્રશ્નામ કર્યો. ગુરુદેવ તેને તરત જ
ઓળખી ગયા; તે ભાઈ આખલી ચારો દિવ્ય નામ-
સંકીર્તિનમાં હાજર ન હતા.

દિવ્ય નામ-સંકીર્તિન કેટલીએ વાર કરવામાં આવે
છે, પણ ગઈ ચાતનું કીર્તિન બીજાં કીર્તિનો કરતો શોઇ હતું.
શિવરામકૃષ્ણ નેયર, મુરુગાધસળ, વેકેશ્વર અથર

અને યજા બીજા નિષ્ઠાતોએ તેમાં ભાગ લીધો હતો. તે
ખૂબ અદ્ભુત કાર્યક્રમ હતો.

“જો તમને કંટાણો આવ્યો હોત કે શરીરે કીક
ન હોત તો પણ દિવ્ય નામ-સંકીર્તિનથી તમને સાંદું
લાગત, તે ખૂબ શક્તિદાયક ટોનિક છે. મેં સ્વર્ણાગમાં
કરેલી વાતમાં પણ આમ જ હતું.”

શરમ બરેલા ચહેરે દિવ્ય ગુરુદેવના ચરણમાં
પડી ગયો.

શાકાત વિદ્યાર્થી

“હું સદા વિદ્યાર્થી છું. કેટલાક લોકો વિચારે
છે: ‘તે તો એનું એ જ દિવ્ય નામ-સંકીર્તિન છે. હું વશી
વાર તેમાં હાજર રહ્યો છું.’ પણ મને કંઈ એવું લાગતુ
નથી. હું દેંક કાર્યક્રમમાં હાજર રહું છું અને ધ્યાનપૂર્વક
બધાં જ પ્રવચનને સાંલાણું છું. શ્રીપરક્ષ કેટલા અદ્ભુત
મુદ્દા આપે છે! હું બધા મુદ્દા તરફ ધ્યાન આપું છું. પછી હું
અસ્ત્રાંશિતન કરી તેમાં રહેલી સૂક્ષ્મ શરીરિઓ શોધી કરું
છું. હું કાયમનો વિદ્યાર્થી અને સાધક છું. કેટલાક લોકો
બધા (Brahma) મંત્ર સાચે છે, થોડીક મંત્રસિદ્ધિ મેળવે છે
અને પછી જિંદી જ્ઞાય છે. તેઓ પોતાનામાં ધૂર્ણા ગયેલી
અસંઘ્ય શરીરિઓનો વિચાર કરતા નથી. આ ખૂબ જરૂરી
આબત છે.”

હેલિકસ ડેટેચ

“ઓછ, ગીજે સ્મરણાપત્ર - તમારા
સંકલ્પપત્રનું શું થયું?”

“સ્વામીછ, હું હમણાં જ - હું જાઉ તે પહેલાં
આપને ભરી આપું છું.”

તે મુલાકાતીને તરત જ ગુરુદેવનો ઝમ છોડી
દીધો. તે ગુરુદેવની દીણને વધુ સમય ગ્રીલી શક્યા
નહિ. તેઓ પાસેની રૂમમાં જઈ સંકલ્પપત્ર ભરવા
માર્ગથા.

ગુરુદેવ કહું: “પોસ્ટના અધિકારીઓ પણ
આ પ્રમાણે જ કરતા. પહેલો સ્મરણાપત્ર ‘Helli-
હેલિકસ’ કહેવાતો. જેને તે મોકલ્યો હીથ તો તેને ભૂલી

પણ જીય, પણ જીયારે તે 'Hedera - હેડેરા' સ્મરશપત્ર મેળવે કે તે તેનું ખાવાનું પણ બૂધી જીય. તે અહીંના દોડીને જીવાબ તૈથાર કરીને તરત જ ઘોકલી આપે. તે માણસને આ મારો 'હેડેરા' સ્મરશપત્ર હતો. મેં તારીખ આદમીની રાતે તેને કષું હતું તેણે સંકલ્પપત્ર ભરવાનો જોઈએ. ગાઈ કાંબે સવારે મેં તેને યાઢ કરાયું અને આ સવારે તેનો 'હેડેરા' સ્મરશપત્ર છે. હવે જીયાં સુધી તે સંકલ્પપત્ર નહિએ ભરે ત્યાં સુધી તેને નિરાંત નહિ હોય."

એટલામાં મુલાકાતીને ભરેલા સંકલ્પપત્ર સાથે પ્રવેશ લીધો.

"નાંગિઅધ્યા, હવે તમારો વારો છે, વિષ્ણુ સ્વામીજી, તેમને બે સંકલ્પપત્રો આપો. એક તેમને માટે અને બીજું તેમની પત્ની આપે. 'દરરોજ' હું જપની બે માળા કરીશ, પખવાડિયામાં અને વખત હું પેડા ખાવાનું છોરી દઈશ - જેવા ઘોડક હળવા સંકલ્પ લો.' તમે હવે આસન અને કીર્તન શીખ્યા છો. તો ઘોડાંક કીર્તન અને આસન કરવાનો પણ સંકલ્પ લો."

"સ્વામીજી, આ બધી પ્રતિશાસનો છે?"

"તેઓ પ્રતિશાસો નથી, પણ જો તમને શન્દા હોય તો તમે તેનું પ્રતિશાસામાં પરિવર્તન કરી શકો છો. ધ્યાબ તેઓ કક્ત સંકલ્પ જ છે. તેમને હંમેશાં ખાલમાં ચાખો અને તેમને વળગી રહેવાનો પ્રયત્ન કરો. ભગવાનને પ્રાર્થના કરો. તે તમને તે પણવાનું બધું આપશો અને તમારી પ્રગતિને આગળ વધારશો."

પતિ અને પત્ની બન્નેએ પોતાનાં સંકલ્પપત્ર આયાં. ગુરુદેવે સ્થિત સાથે તેમનો સ્વીકાર કર્યો અને કહ્યું: "આ મારો જભરદસ્ત ઘોગછે."

દિવ્ય જીવનની દીક્ષા

આર્ય સમાજના ચાલક શ્રી આર. એલ. એ ગુરુદેવના અનુયાયી બનવાનું નક્કી કર્યું. વાતચીત દરામિયાન, ગુરુદેવે તેમની ટેવો અને જીવનપ્રથા વિશે જીજાવા પ્રયત્ન કર્યો. તેમાં પૂરેપૂરી જરૂરી વિગતો મેળવવાની હતી પણ ગુરુદેવે તેને સૌખ્ય ગ્રેમ સાથે

નિભાની.

"ધીમે ધીમે સવારે ૪-૦૦ વાગ્યે ઊકવાની ટેવ પાણે. તમારું મોં ધોઈ જપ માટે બેસો. ઘોડેક સમય ટકાર સીધા બેસો. જો તમને મુશ્કેલી પડતી હોય તો પછી લાતને અહેલીને સીધા બેસો. 'અરોગ્ય નામો ભગવતે વાસુદેવાય' મંત્રનું રટાન કરો. ભગવાન કૃષ્ણના ચિત્ર પર ધ્યાન પણો અને તે જ સમયે મંત્રને પરિત્રાના વિચાર, પૂર્જતા, શાશ્વત અને અનંતતા સાથે જોઈએ. જો તમારું મન બટકવા મારે તો મંત્રનો ઘોડેક મોટેલી ઉચ્ચાર કરો. તેનું ગાન પણ તમે કરી શકો છો (બુલદેવે મંત્રને ગાઈ બતાવ્યો.) નોટલુકમાં આ મંત્રને તમે સુધ્ય રીતે લાખી પણ શકો છો, તેને વિધિત મંત્ર કહેવામાં આવે છે અને એકાગ્રતાના વિકાસ માટે તે શક્તિસાધના છે."

"દિવસ દરામિયાન ચોડા સમય માટે મૌન રાખો. સવારે ૪-૦૦ વાગ્યે ઊકવા માટે વહેલા સૂઈ જાઓ. રાતે ભારે ઘોરાક લેશો નહિ."

"સ્વામીજી, મોડી સાંજે ચા લાઉં છું અને મારું ચાંજનું ખાણું પણ મોહું હોય છે."

"ઘોરાક લેવાની ટેવમાં પૂરેપૂરો ફેરફાર કરવાની જરૂર પડશે. બાપોરનું ખાણું ભગવાન ૧૧-૦૦ વાગ્યે લો. મોડી સાંજની ચા છોરી દી અને તમારું ચાંજનું ખાણું ૭-૦૦ વાગ્યા પહેલાં પૂરું કરી દો. ખાણું જેટલું બને તેટલું હલ્કું રાખો. તેનાથી તમને જાડ ઊંઘ આવશે."

"આધ્યાત્મિક ડાયરી રાખો અને ફેરેક માસે મને તેની પ્રત મોકલો. તમે જે કરી નાની પણ સાધના કરી શક્યા હો તેની તેમાં નોંધ કરો. મને તમારા અનુભવો અને મુશ્કેલીઓ લાખી જવાવો. હું તેમનો જીવાબ આપીશ અને તમારી દાયરીની સમાલોચના પણ કરીશ."

પછી ગુરુદેવે વિષ્ણુદેવાનંદજીને 'સંગીત લાગવત' અને 'સાધના'ની એકેક પ્રત લાવવા હતું. તે અનુસંધાન પણા નં. ૧૩ ઉપર

વાકીનું તપ

શ્રીમતી રૂપા મજુમાડ

“ઐશર્યસ્ય વિલૂપ્તા સુજનતા, શૌર્યસ્ય વાક્યસંયમः”
ઐશર્યનું ભૂષણ સજજનતા છે, વીરત્વનું ભૂષણ વાકીનો સંયમ છે.

કિંદગી સમૂહ છે, કળુપ ભૂમિ છે. એમાં સૌદર્ય છે, આનંદ છે, પ્રેમ છે, રહસ્ય છે, ઊડાસ છે, વિસ્તાર છે, ધન્યતા છે. આ સ્વખબૂમિની વિવિધતા, વિશાળતા તરફ ધ્યાન આપવાના બદલે આપજે રોજબરોજ નાના નાના ગ્રસ્નોથી ચુંગાઈએ છીએ. એમાં કિંદગી અધ્યક્ષાદક ધાત્રાને બદલે રોજનો બકરાવો બની જાય છે. જેવું આપણું છવન કંગાળ બનતું જાય છે તેમ વાકી પણ કગ્ગાળ બનતી જાય છે. વાકી અને વિચાર ગૂઢ રીતે સંકળાયેલાં છે. આપજને દરેકને મૌલિક વિચાર કરવાની સ્વતંત્ર શક્તિ છે. જેવા વિચાર એવી વિકિત્ત અને જેવી વાકી એવા વિચારો. માટે જેવી વાકી તેવી વિકિત્ત.

આપજી પાંચ શાનેન્દ્રિયો છે - આંખ, નાક, કાન, કિંદવા(મો) અને ત્વચા. આપજી પાંચ કુમેન્દ્રિયો છે - કિંદવા(મો), હાથ, પગ, ઈન્દ્રિય અને ઉપસ્થ જેવાં કિંદવાનાં બે કાર્ય છે - ખાતું અને બોલતું. આ બંનેમાં ખૂબ ધ્યાન રાખતું આવશ્યક છે. જો ખાવામાં સંયમ ન પળાય તો સ્વાસ્થ્ય બગડે અને બોલવામાં સંયમ ન પળાય તો સંબંધ બગડે, જીવન બગડે.

જુરુદેવ શ્રી સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજે કહું છે: “થોડું બોલો, થોડું ખાવ, થોડું સૂવો, થોડું થીકોને મળો. જરૂર વગર બોલતું નહીં, થોડું જ બોલતું, બોઝન અથ જરૂર પૂરતું જ કરતું. થોડા કલાકો જ નિદ્રા કરવી. લોકસેપક ઓછામાં ઓછો રાખવો. બોલતું જ પડે તો ટૂંકાલાયી પતાવો. ધીમા અવાજે, મીકાશથી, મુદ્દાસર અને સુદુહયતાથી જ બોલતું. ભાષા કરેણ ચાહી વાપરવી. સ્વરથતાથી શાંતિથી બોલતું, ઉચ્ચાર શુદ્ધ સ્પષ્ટ કરવા. વધારે સાંભળો, વધારે જુઓ, ઓળું બોલો. કાન

બે છે, આંખ બે છે પણ જાલ એક જ છે. વાકીનું તપ શરૂ કરો. જીવનમાં વાકીનું તપ, વાકીનો સંયમ જરૂરી છે. વાકી તરીકે પણ શકે, વાકી ભારી પણ શકે.”

પુનિત મહારાજ હંમેશાં કહેતા - “લૂલીને વધારમાં ચખો બાઈ! લૂલીને વધારમાં ચખો. લૂલી આડાં વગરની છે પણ જો એ અસંયાસિત થાય તો હાડકાં તોડાવી શકે.”

વાકીના તપ માટે જરૂરી છે:

- નિષાકરવી નહીં.
- પંચાત કરવી નહીં.
- ક્ષારેય પાયા વગરની કાપોળકલિત વાતો કરવી નહીં.
- ગપાયા મારતા બેસતું નહીં.
- ઊંફાયા મારવી નહીં.
- નકારાત્મક અને વિશોધાત્મક શાંદોનો ગ્રથોગ કરવો નહીં.
- ક્રોછને આઘાત લાગે તેરું બોલતું નહીં.
- કટાકોકે મહેશાં-ટોશાં મારવા નહીં.
- ટીકા-ટિપ્પણી કરવી નહીં.
- ઊંઘા અવાજે મોટેથી બોલતું નહીં.
- તીકાઅવાજે (હાઈ પીચ) બોલતું નહીં.
- ખાહુ ઉત્તાવળે, એકીસાથે કેટલાય શાંદો બોલવા નહીં.
- આછકલાઈ, તોછાઈ, કર્શતાથી બોલતું નહીં.
- ખાહુ બોલતું નહીં.
- અપશ્યાદ્યો બોલવા નહીં.
- બોલતાં બોલતાં મોકાના, હાથ-પગના ભાવનો અતિરેક કરવો નહીં.
- બોલતી વખતે ફૂલિમ નાટકીય ઢંગ અપનાવવો નહીં.
- ટેલિફોન ઉપર બોલતાં પણ ધ્યાન રાખતું.
- ખાહુ મોટેથી લાલા-ચીલી કે કિંડિયારી-ચિચિયારી કરવી નહીં.
- હર્ષ કે શોક વ્યક્ત કરવામાં અતિરેક કરવો નહીં.
- વાકીમાં કહવાશ કરવી નહીં.

-ચાંપલાઈ કે વેદિયાવેદ કરવાના નહીં.

-અહમુ - ગુરુસો કાબૂમાં રાખવા.

ટૂકમાં ચોરીશે કલાક આ બાળતમાં સજ્જા રહી, વાણીનું તપે કરતું. આ બાબત આટલા વિસ્તારથી ભારપૂર્વક કહેવાનું કરશા એ છે કે જ્યારે આપણી વાક્ષણિક થાય છે, પછી તે વાક્ષણિક મટીને વાક્ષણિક થાય છે પછી આપણે જે બોલીએ કે મનમાં ઈચ્છા કરીએ તે ફિલીં થાય છે.

વાકી દિવ્ય શક્તિ છે, જેનો દુરૂપયોગ કરવાથી કર્મો પણ બહુ જ બંધાય છે. કોઈને હુંબ થાય તેવું બોલીએ, સામેવાળી વ્યક્તિ પ્રત્યુત્તર આપે કે ન આપે પણ એના દિલને જે આધ્યાત્મિક થાગે છે તેનાં સૂક્ષ્મ આદીદન તો બોલનાર વ્યક્તિ તરફ જ પાછાં કરે છે અને તે બોગવણું જ પડે છે. માટે જલદીમાં, જોગમાં કે ગુસ્સામાં એક કાશમાં વાકી પ્રયોગ થઈ જાય પછી જીવનભરનો પસ્તાવો પણ પૂરો નહીં પડે. જીવનમાંથી સુખ-બેન વિદ્યાય થઈ જશે. માટે વાકી બાબતે બેદરકારી કે ગફકતમાં રહેવું નહીં. ખૂબ સંયમ જીળવવો જરૂરી છે. અહમુ નિયતજ્ઞામાં રાખવો. સ્વભાવ પર કાબૂ રાખવો. ભાષા, વાકી, વિચારોમાં સંયમ જીળવવો. માટે જ સંતો કરે છે. - “મૌન પાળો.” જરૂર નથી. ત્યાં બોલવાની શી જરૂર? મૌનથી શક્તિનો સંયમ થાય છે.

વાકી આપણા વિચારોનું પ્રતિનિબિ છે. જે વિચારો, જે ભાવ અંદર ઉક્તા હશે તે જ વાકી સ્વરૂપે બહાર આવે છે. જો દુદ્યમાં તિરસ્કાર, ઘૃણાના ભાવ હશે તો અપ્રીય વાકી પ્રયોગ જ થશે પણ અન્ય પ્રત્યે ગેમ, સોષ, દયા, કરુણા જેવા ભાવ હશે તો પ્રિય, મધુર વાકી પ્રાબી થશે. અપ્રીય વાકી આપણાને બધાંથી દૂર કરે છે જ્યારે પ્રિય વાકીથી લોકો પાસે આવે છે. મધુર સંબંધો સંયપાય છે.

સદ્ગુરુદેવ સ્વામી શ્રી રિવાનંદન મહારાજ હંગેશાં ખુશખુશાલ કેખાતા. તેમની પાસે આનંદનો આખૂર બંદાર હતો અને પૂરતા પ્રમાણમાં સોઢાણ શબ્દો

હતા. તેઓ કયારેય બીજાના દિલને આધ્યાત્મિક જાય તેવો એક પણ શબ્દ કહી બોલતા નહીં. તેમ છતાં આવો એકાદ શબ્દ જે કોઈ વખત બોલતા તો સામા માણસને આવાત જેવું કર્યું લાગતું નહીં. ‘સ્વામીજી જ બોલ્યા છે ને! એમનો ઠિયાદો આપણાને નાગાજ કરવાનો છોય જ નહીં’ તેવું માનતા.

વાકી જ્યારે શબ્દ સ્વરૂપે બહાર આવે છે એ પહેલાં એની બોલ્યતા-આયોગ્યતાની વિચાર કરી દેનો. એક વાર શબ્દોનું ઉચ્ચારણ થઈ જાય છે પછી તે શબ્દોના આપણે ગુણામણીએ. નહીં બોલાયેલા શબ્દોના આપણે માલિક છીએ.

એક દિવસ એક લાઈ જમવા બેઠા. પત્નીથી ધ્યાનમાં મીઠું નાખવાનું રહી જણું હતું. ભાઈ બીજા અનેક કારણોસર વિશીષ્ટ હતા જ અને એમાં એમને આ કારણ મળી ગયું. તેમણે પત્નીને ના કહેવાના શબ્દો કહ્યા. પત્ની પણ ગંગા જાય તેવી નહોટી. તેણે પણ જરૂરતોડ જવાબો આપ્યા. મામલો એટલો વકરી જથે કે અતે બંને જુદાં પડી જણ્યાં. ચપટી મીઠાના કરણે સંબંધો ખાય થઈ ગયા, સમાજમાં બદનામી થઈ. જ્યારે બીજા પરિવારમાં ભાઈએ દાખ ચાખી, ઘ્યાલ આવી ગયો કે મીઠું રહી ગયું છે, પણ કંઈ જ બોલ્યા વગર જન્મી લીધું. ઓફિસ ચાલ્યા ગયા. જ્યારે પત્ની જમવા બેઠી અને તેણે જોયું કે દાખ તો મીઠા વગરની સ્વાહાલીન છે ત્યારે એને ખૂબ હુંબ હયું. સાંજે એણે પોતાના પત્તિને ભાવતાં ભોજન બનાવ્યાં અને જ્યારે તે દરે આવ્યા તો મારી મારી ખૂબ થઈ ગઈ. ખરેખર રસોઈ બનાવતાં મારે જ ધ્યાન ચાખતું જોઈએ. મામલો શરીરિથી થાણે પડી જણ્યો. જો ચોરી સાંજન્યકિતિ, સમજણકિતિ, પૈરનો વિકાસ કરવામાં આવે તો વાકીનો સંયમ સહજતાથી શક્ય બને.

બોલવાની રીત એ વર્તવાની રીત બતાવી આપે છે. જેવી વાકી તેવું વર્તન. વાકી એ પણ્યો છે, અર્થિસો છે, પ્રતિનિષિ છે. શુરૂદેવ શ્રી સ્વામી

શિવાનંદજી પૂર્વીક્રમમાં જ્યારે ડોક્ટર હતા ત્યારે ઢીઓ સાથે ગમતો કરતા અને તેમને આનંદ આપતા. તેમને હિંમત મળે તેવા શબ્દોમાં તેમની સાથે વાતો કરતા. ડોક્ટરની કુશાંગી નીતરતી નજર, તેમની મધુર વાણી અને મીકા શબ્દોમાંથી દર્દીના ઉજ્જવળ ભાવિનો મળતો સહેત, તેમના અંતરના ઊંડાંગમાંથી નીકળતો મૂછ અવાજ, ફુલ્લી માણસ સાથે એકચિત્તે કરેલી તેમની વાતચીતો-અંચ બધાની લેગી અસર દર્દીના મન ઉપર એટલી બધી ધરી કે દર્દી તેનું ફુલ તદ્દન ભૂલી જતો અને સંપૂર્ણ સલામતીનો અનુભવ કરતો.

વાણીથી આપણે કેટલા મુક્ત નિયારવાળા છીએ કે માનસિક બધનોથી બધાયેલા છીએ તે પ્રતિબિંબિત થાય છે. અંતરની વૃત્તિ શબ્દોમાં દેખાય કરશું કે વાણી અંતરમંથી નીકળે છે, એ આપણો અંશ છે, એ આપણો ભાવ અને મિજાજ છે. વાણી મનનું પ્રતિબિંબ છે, સ્વભાવનો પડખો છે, આત્માનો પદ્ધતિયો છે. સાથીએ નારાયણસરવરૂપ ગુરુભગવાન સ્વામી શ્રી શિવાનંદજી મહારાજ હંમેશાં ખૂબ શાંતિ અને સ્વસ્થતાથી બોલતા. એમની વાણી અત્યંત સૌભ્ય હતી. કોઈ કયારેય એમને જતી શક્યો નહોઠો. સૌ આશામવાસીઓ એમના આ સ્વભાવથી એટલા બધા ટેવાઈ ગયા હતા કે એક હિવસે એક સાખુંએ લાંકણાફાંકણા દોડતા આવીને કહું કે, ‘સ્વામીજી ગુસ્સે પર્દી ગયા છે. પગથિયા પર જિબેલા કોઈ માણસ સાથે જોરજોરથી બચાડીને એ કરું બોલી રહ્યા છે’ ત્યારે જ્ઞાન આશર્થનું મોઝું ફરી વણ્ણું. જોતજોતામાં વાયુવેગે વાત સર્વત્ર ફેલાઈ ગઈ અને સૌનું વિસ્તય વણ્ણું. એક વડીલ અંતેવાસી સાધુ શિતાનુર પર્દી પોતાનું કામ છોડી તપાસ કરવા ગયા.

કોઈનીએ સ્વામીજી પાસે જવાની હિંમત ન ચાહે, પરંતુ પેલા જેવા વડીલ અંતેવાસી તેમની નશ્શક ગયા. સ્વામીજીએ તેમના તરફ ફરીને કહું, ‘સાવ બહેરો વાગે છે એ ! હું તો ખૂબો પાડી-પાડીને થાકી ગયો.’ સ્વામીજીના વલફાની મહત્તમ એમના વ્યક્તિત્વને

અદ્ભુત રીતે નિખારતી હતી. તેઓ તદ્દન સીધાસાધ માનવ તરીકે રહેતા તો પણ તેમની નઅતા, તેમનો આગામત્ત સ્વભાવ એમના વ્યક્તિત્વમાં રહેલા ઉદ્દાતા ઉમદાપજા અને આનદ્ધાનીને છુપાવી શકતા નહીં.

આપણે વાણી ઉપર કેટલું ખ્યાન આપીએ એટલો અંગત લાભ આપજા છુવનને થાય છે અને માનસિક પ્રગતિ થાય છે. સ્વભાવ અને વાણીએ કોઈ સાથે એવાં સંકળાયેલા છોય છે કે એકનો મળાવ બીજી ઉપર પડે જ છે. જો આપણે સતત, સથન, સભાનપૂર્વક બોલવાની ટેવમાં ફરફાર કરીએ તો વિચાર ઉપર અને વર્તન પર એની ચોક્કસ અસર પડે જ છે.

વાણી ખૂબ નાજૂક ચીજ છે. એના ઉપર અદર અને બહારનાં બધાં પરિબળોની અસર પડે છે. આધુનિક સમાજમાં કુન્તિમત્તા વધતી જાય છે એની સાથે વાણી પણ કુન્તિમ અને અકુદરતી જનતી જાય છે, માટે નબળી પડતી જાય છે. ઔપચારિકતા માનવના વર્તનનો તેમજ વાણીનો રોગ છે. આપણે એકબીજાને મળીએ ત્યારે મનમાં જે છે તે વાત સીધી કહીએ તો તે સારી ચીત છે, પરંતુ આપણી વાણીમાં નિષ્યા સૂત્રો આવી ગયાં છે, તેથી વાણીનું તેજ જાંખું પડી ગયું છે. વાણીને પ્રભાવવાળી ભનાવવા માટે સદ્ગુરુદેવ સ્વામી શ્રી શિવાનંદજી મહારાજ કહે છે:

‘તમારી પાસે એક આધ્યાત્મિક ડાપરી રાખો ધારોકે તમને કોઈ હિવસ કોઈ ઉત્પન્ન થાય અથવા તો તમે કોઈ માણસની લાગણી દુભાવો તો તરત જ તેની નોંધ તમારી ધયરીમાં કરો. તમે કોઈના ઉપર ગુસ્સે થાઓ અગર તો તમે કોઈને અપમાનિત કરો તો બીજે હિવસે તમારી જાતને શિક્ષા કરો. રાતે ખાવાનું બધ કરો. ઉપવાસ કરો. જપ વધારે કરો. દરેક માણસમાં પ્રભુના દર્શન કરો. જો જપ ચૂકી જાઓ તો ધારીમાં લાખો, આજે બે વખત હું માણસમાં પ્રભુના દર્શન કરવાનું ભૂલી જયો.’ આ પ્રમાણે જો તમે એકબે વર્ષ ધારી લખવાનું ગયાશો તો તમારી વાણી ઉપર ખૂબ

સંયમ આવશે, જીવનમાં ખૂબ જ આગળ વધી જશો. તમે પરમ શાંતિનો અનુભવ કરી શકશો. તમારી ઈચ્છાશક્તિ બળવાન બનશો અને તમે આસ્થાપ્રકારક આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરી શકશો. તમારી તમામ પ્રકારની મુલેલીઓ, ઉપાયિઓ અને વેદનાઓનો અત આવશે. તમારામાં બજીસાવ ઉત્પન્ન થશે. તમારા આજ્ઞા જીવનનો ચિત્તાર જ બદલાઈ જશે.'

શક્તિવાર કહેવાયેલા શબ્દો કરતાં તે કહેવાની રીત વધુ અસર કરે છે. વાણીનો ગ્રલાવ કેવો હોય છે! પરિયમના એક સાથક આલબર્ટ સેસ્ટર એઝ્ટરડેમના વતનની હતા. તેઓ ભારત આવ્યા. ગીતા, બાઈલલ જેવાં પુસ્તકોથી ભરેલો એક મોટો બેલો ખલો ભરવીને તેઓ હિન્દુભાષામાં રખી રખીને થાક્યા, પરંતુ તેમને ક્યાંય ચુખ, શાંતિ અને સત્યના દર્શન થયાં નહીં. તેમજો તેમના અંતરનું પણ અવલોકન કર્યું. રાત-હિવસ જહન ચિત્તન કર્યું, છતાં તેઓ કશું જ ગ્રાપા કરી શક્યા નહીં. તેઓ હતાસ થઈ ગયા. તેમનું મન એટલું બધું હુંઝી થઈ વધું કે તેઓ મોટેલી રીતી પડવા અને વિચારવા લાગ્યા, 'નિષ્ફળતા! બધ્યકર નિષ્ફળતા! આ નિષ્ફળતાને હું કેવી રીતે જારવી શકીશ?' કુદરતનું કરવું કે પણી તેમને ફખીકો જવાની ઠંકડા થઈ. આમ તો એમજો સ્વામી શિવાનંદનું નામ સાંભળ્યું જ હતું. તેઓ સ્વામીજીને મળવા આવ્યા. આ હતો ૧૯૮૫નો ઓગસ્ટ મહિનો. તેઓ આશ્રમ તરફ આવતા હતા ત્યારે તેમજો રસ્તા પર સ્વામીજીને થોડા શિખ્યો સાથે વાતચીત કરતા જોયા અને પછી શું વધું તેનું વર્ણન અભના શબ્દોમાં વાત્ચીએ:

'શિવાનંદ ઉપર દૂરથી મારી નજર પડી અને માર્યા કદમ્બમાં એકાએક આનંદનો હુલાયો ઉપવા માંડયો. આ જોઈ મને ખૂબ આસ્થા થયું. હું તેમની પાસે ગયો. મારી આંખમાં આંખ પરેલી તેમજો મને ભાવભીજો આવકાર આપ્યો. તેઓ થોડા શબ્દો બોલ્યા. લાંબા સમયથી જેની હું પ્રતીશ્યા કરતો હતો તે મહાન સત્યને પ્રગટ કરતાં આ કોઈ ઉપદેશાત્મક શબ્દો ન હતા. શબ્દો

તો તહીન સામાન્ય જ હતા, પરંતુ તેને સાંભળજીને મને જે આનંદ થયો તેનું વર્ણન હું કરી શકું તેમ નથી. અત્યાર ઝુથીમાં આવો આનંદ મેં પહેલવહેલો જ અનુભવથો. તેમની વાકીમાં દિવ્ય પ્રેમ અને કરુણા જીભરતાં હતાં. જે આનંદની મેં કહી કૃષ્ણના પણ કરી ન હતી. જે પ્રકાશને મેં કોઈ દિવસ જોયો ન હતો તે આનંદ, તે પ્રકાશ મેં અનુભવથો.'

સદ્ગુરુદેવ સ્વામી શિવાનંદજી મહારાજ કહે છે, "જીબ નેધારી તથવાર છે. તે વણો શક્તિશાખી અવયવ છે. જે તેને નિર્માતિ કરવામાં આવે તો બીજા બધા અવયવો કાબૂમાં આવી જાય છે. શબ્દોમાં પ્રચંડ શક્તિ રહેલી છે. શબ્દો વડે તમે બીજાને ડિમત આપી શકો છો અને પ્રસન્ન કરી શકો છો. શબ્દો વડે તમે બીજાને નાયુશા કરી શકો છો અને તેમને બરબાદ પણ કરી શકો છો. મધુર શબ્દોનો ઉપયોગ કરો અને આન્યનાં દદ્યને જતી લો. શબ્દ એ ભગવાનનું વ્યક્તા સ્વરૂપ છે. જો તમારે ધ્યાનમાં ઝડપી પ્રભાતિ કરવી હોય તો તમારે વાકીનું તપ કરવું જોઈએ. તમારે હંમેશાં પ્રિય અને મધુર શબ્દો બોલવા જોઈએ. કોઈ પણ લોગે તમારે હંમેશાં સત્ય જ બોલવું જોઈએ.

'ઉપનિષદ્ધોના ઉપદેશો અને ગુરુના શબ્દોમાં સંપૂર્ણ વિચાર ચાખો. તમે શુદ્ધ પ્રભા-ચેતના છો, તમે સદ્ગ મુક્ત છો. હવે આવો અનુભવ કરો અને સુખેથી વિચરો.'

આપણે પ્રાર્થના, જ્પ, નામ-સ્મરણ, હરિભજન, સત્સંગ, અંતર્ગંગીક્ષા, આત્મવિશ્વેષણ, આત્મસંયમ, મૌન, ધ્યાન દ્વારા સતત વાહીનું શુદ્ધિકરણ કરીએ. ગુરુદેવને પ્રાર્થના કરીએ કે - અમારી વાકી દિવ્ય બનાયો, જે નિચશામાં દૂષેલા માણસને આનંદિત કરી શકે, હુંઝીનાં આંગુ લૂછી શકે, માયાળું અને પ્રેમાળ શબ્દોથી માનવીનું દુઃખ ઓષ્ણ કરી શકે. જેઓ માર્ગ ભૂલી ગયા છે તેમના માટે અમારી વાકી પદ્ધતિપદ્ધતિને.

ચિદાનંદ દર્શન

[પ્રશ્ન ગુરુભગવાન શ્રીમતુ સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજના જન્મભાગાંથી પર્વ નિબિસે તેમનાં પુષ્પ સંસરજ્ઞા ચંકલન કરીને પ્રસ્તુત કર્તાં આનંદ ધાર્ય છે. - સંપદક]

સેવકની સેવા

જી. ચામસ્વરૂપજી સ્વામી ચિદાનંદજીના સેવક. કોઈ ગુરુનિવાસના બારસે આવે તો સેવક દ્વાર ખોલે, પરંતુ બધો વખત આવું ન પણ થાય. કયારેક બપોરે બે-અઢી વાગ્યે ધારીને ચામસ્વરૂપ આક નિત્રામાં પોકવા હોય અને બારસે ઘંટી વાગે તો સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજ જતે બારસું ખોલે, આગંતૃક મોટે ભાગે તો હેઠળાઈ જ જાય, પરંતુ સ્વામીજી શાંતિથી પૂછે, “હા જી, કેનું કામ છે?” જવાબ મળે, “ચામસ્વરૂપજીનું”. “ચામસ્વરૂપજી અત્યારે આરામમાં છે, ચારેક વાગ્યા પછી આવજો છો!” અને તેનું નામ પૂછે, તેને શાનયાનો પ્રસાદ આપે, લણ-બિસ્કિટ વગેરે આપે. કયાંથી આવો છો વગેરે ખબર-અંતર પૂછે, લાંબેથી આવો હોય તો પાણી લાવીને પજ પાય!

એક વાર સુંદરલાલ બહુગજ્ઞ (શીપકોવાળા) સ્વામી ચિદાનંદજીને બઢવાલ-પૌડી-કુયાઉંની યાત્રામાં લઈ ગયા. ન કરી રહેવા, ખાવા, પીવાની વ્યવસ્થા કે કંઈ પૂરો પ્રચાર-પહોડોમાં તો ચાલતું પજ બહુ પડે. સ્વામીજી તો સહનશીલતા અને તિતિક્ષાની મૂર્તિ. કરી પજ ચગવડ-અગ્રવાનો હરેક માત્ર ઉદ્ઘારવાનો નહીં તે તેમનો સ્વભાવ પરંતુ અનિયાસિત અને ખૂબ જ કઠિન યાત્રામાં સુંદરલાલ બહુગજ્ઞ પોતે જ બીમાર પરી ગયા.

સ્વામી ચિદાનંદજીને મન તો ચૈતન્ય મહાપ્રભુ એક મહાન આદર્શ છે. ‘તાણખલાથી પજ વધુ વિનમ્ર હળવા થઈને રહીએ. વૃદ્ધાં પજ વધુ સહનશીલ. જેને

માન આપવાની જરૂર નથી, જે માન-સાન્ધ્યાનને યોગ્ય નથી તેને પજ માન આપતું અને આ બધું પ્રભુસેવા છે, તે જીઝીને જ કરતું, હરિસ્મરજ્ઞમાં સદા રહેતું’. સ્વામી ચિદાનંદજી મહારાજે જ્યાં સુધી સુંદરલાલજી સાજી ન થયા ત્યાં સુધી યાત્રા સ્થાગિત કરી, તેમના હાથ-પગ દખાવ્યા, તેમના માથે કંડા પાણીનાં પોતાં મૂક્યાં.

એક દિવસ સ્વામી ચિદાનંદજીના સેવક આકસ્મિક જ સ્વામીજીના રૂમમાં આવ્યા. જોયું તો હેઠળાઈ જ બધા. ગુરુનિવાસમાં છઘનસિંગ નામના એક ગઢવાલી વૃદ્ધ સેવક હતા. તે રહ્યોઈ બનાવવાનું આગ્રામની અન્નપૂર્ણાંથી દૂધ, ફળ, શાકભાજી લાવવાનું કે વાસણ વગેરે સાફ કરવાનું કામ કરતા. સ્વામી ચિદાનંદજીને તેને એક-બે દિવસ લંગડાતા ચાલતા જોયેલ. બપોરે શાંત પહોરે તેને બોલાવીને બેસાડીને તેનો પગ બોલામાં લીધો. જોયું-તપાસ્યું કે શું પરિસ્થિતિ છે પછી પોતાની રૂમમાંથી સ્પિરિટ, રૂ, પાટો, બે-ન-એંડ, બોરીક પાવડર, ચા ઉપર લગાડવાની દવા વગેરે લઈ આવ્યા. પાણી ગયેલા ભાજને નસ્તર મૂકી ચીરી નાખ્યો. સ્પિરિટથી બધું સારી રીતે સાફ કર્યું અને પાટો બાંધી આખ્યો, આ બધું સેવક છઘનસિંગનો પગ પોતાના બોલામાં રાખીને.

સ્વામીજીને મન સેવા એ જ છવનપર્મ, પછી તે સેવકની બહેને હોય ને!

□ ‘અમૃતધારા’માંથી સાભાર

વૃત્તાંત

- તા. ૧-૧૧-૧૫ થી ૪-૧૧-૨૦૧૫, અમદાવાદ : શિવાનંદ આશ્રમનો શિયાળુ કટ્રનો ઉટ્ટજગે યોગાસન, માણસામ, ઘાન કાર્યક્રમ જે ૨૬-૧૦-૧૫ના રોજ પ્રારંભ થયો હતો તે ચોથી નવેભરતે સમ્પન્ન થયો. સુમાપન પૂર્વે “શાહકોની સમસ્યા અને મનુસમાધાન” કાર્યક્રમ પૂર્બ જ સમ્પદ રહ્યો.
- તા. ૨-૧૧-૨૦૧૫, દિલ્હી : HERO પરિવારના બીજું પ્રિયામહ અને આટોમોબાઈલ એન્જિનિયરીંગના પ્રાણ આદરશીય શ્રી બૃજમોહનલાલ મુખ્યાંનું દેહાવસ્થાન તા. ૧ નવેભરતની સાંજે ટૂંકી બીમારી આદ થયું હતું. તેમનો અન્નિસંસ્કાર બીજી નવેભરતની ફળતી બાપોરે પ્રથીએ કાણે દિલ્હીના સુપ્રચિદ્ધ આર્યસમાજ ભતીમ સંસ્કાર સ્થળે કરવામાં આવ્યો. બદનની વિઠળને મુખ્યાંનિ તેમના જીવેલ પુત્ર શ્રી સુમન મુખ્યાંને આપ્યો. આ પ્રસંગે પૂર્વ પ્રધાનથી શ્રી મનમોહનસિંહનું ઉપરાંત અનેક નાની-અનાની અગ્રગણ્ય ઉપસ્થિત રહ્યા.
- તા. ૫-૧૧-૨૦૧૫, ગલોડિયા (દેશભક્તા)

જ્યાનની છોન્દા કંપની સાથે રહી અને પછી સ્વતંત્ર રીતે HERO મોટર બાઈક એક કરોડથી વધુ વિષ્ય ફલક ઉપર દોડતી કરીછે.

સરળ, સહજ, નિરાભિમાની, નિર્માણી અને પવિત્ર બાર્દિન એવા શ્રી બૃજમોહનલાલ મુખ્યાંના મોટા બાઈ મધ્યાત્મા શ્રી સત્યાનંદ મુખ્યાંની વય છદની છે, કજુ હથાત છે. શ્રી બૃજમોહનલાલનું હર વર્ષની વયે વિદ્યાલીધી, મોટરબાઈક શિવામ સુપ્રચિદ્ધ ‘શારેઝમ’ કાર્યક્રમના પ્રશ્નોત્તા, તેમની પાછળ તેમનાં પર્મપત્ની ઉપરાંત ગ્રંથ પુત્રો અને એક પુત્રી એમ બૃહદ પરિવાર મૂકીને ગયા. શ્રી બૃજમોહનલાલ પૂર્વી વિશેરા મધ્યમાનવ હતા. તેમની ખોર કદીએ પૂર્ણી કરી શકાશે નહીં. દિવંગત આત્માની થાંત્રિ નાટે પ્રાર્થના. ઊં થાંત્રિ.

● તા. ૫-૧૧-૨૦૧૫, ગલોડિયા (દેશભક્તા)

ગલોડિયા ડેણવસી મંડળ સંચાલિત શ્રી બી. એમ. પટેલ વિદ્યાલ્યમ રજીતાજ્યંતી પૂર્વે નૂતન નિર્મિત સાંસ્કૃતિક ભવનનું ઉદ્ઘાટન પૂજયાંની સ્વામી અધ્યાત્માનંદશ્રી મહાચાર્ણકીના વર્ષ હસે શુદ્ધાવાર તા. ૫-૧૧-૨૦૧૫ના રોજ સવારે કરવામાં આવ્યું.

ગલોડિયા પદોબતાં પૂર્વે સવારે રામનગર કુપે પ્રલાણીન શ્રી સ્વામી ગુરુકૃપાનંદશ્રી મહારાજાના લક્તાર્મણને ત્યાં સત્યાંગ-શિરામણ કરીને બધું મંડળ ગલોડિયા આવ્યું હતું. અહીં પણ કાર્યક્રમ પૂર્વે પૂજય સ્વામીશ્રદ્ધાને અનેક લક્તારોનાં નૂતન નિર્માણ પામતાં બવનોમાં પગલાં કરી સૌને આશીર્વાન આચાચાદતા.

જ્ઞાને સત્યાંગ પૂર્વે વૃષાંગોપણ કાર્યક્રમ થયો. પૂજય સ્વામીશ્રદ્ધાની આજાશી આ નૂતન સાંસ્કૃતિક ભવનનાં ઉદ્ઘાટન પૂર્વે સ્વૈચ્છિક રક્તાદાન નિર્મિતાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું, જેમાં બજ્જપુરા, લાલીપુરા, ગલોડિયા વિસ્તારના ૩૦૦૦૦૦ વધુ હિન્હ-મુસ્લિમ મિત્રોને આનંદભેર રક્તાદાન કર્યું.

આ રજીતાજ્યંતી પર્વે અનેક સંતો અને રાજકીય

પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદશ્રી મહારાજાના સાથે સમગ્ર મુખ્યાં પરિવારનો ઈ.સ. ૧૯૭૬થી અનન્ય પ્રેમ-સાદ્ગ્રાવ હતો. પારિવારિક સર્વે સુખ્ખુઃખના પ્રસંગોએ પૂજય સ્વામીશ્રદ્ધાની સહેલ ઉપસ્થિત રહ્યા. પૂજય સ્વામીશ્રદ્ધાની બાયપાસ સર્જરી ઈ.સ. ૧૯૮૪માં દિલ્હી એસ્કોર્ટ ખાતે કરવામાં આવી હતી ત્યારે મુખ્યાં પરિવારનાં નવ પારિજનોએ પૂજય સ્વામીશ્રદ્ધાની સર્જરી આટે સ્વૈચ્છિક રક્તાદાન કર્યું હતું.

આદરશીય બૃજમોહનલાલનું જાવન એક મહત્વ સંપર્ણ જાવન હતું. ભારતના વિભાજન સમયે રાતથાંપીધી તેમનો પરિવાર પણ ચાલીને અમૃતસર આવેલો. શ્રી બૃજમોહનલાલનું પ્રારંભે મુખ્યાં જઈને ટેક્સીડ્રાઇવરનું કામ કરીને પોતાની જાવનાના પ્રારંભ કર્યો હતો.

ઓડાં વર્ષ પછી લુણિયાસા આવીને સાઈકલના સોરપટ્ટસ - બનાવી - ખરીદી - તેનું બેસેઅણિંગ કરીને સાઈકલ નિર્માણ કેને જીપલારેલું. જે અત્યારે HERO સાઈકલો એક અરબશી વધુ સમગ્ર વિશ્વાના સાતેય લૂંબરોનાં દોડે છે. ત્યાર બાદ દરિયાસાના ખાસુદેરા ખાતે પ્રારંભમાં

સંભાસદી તથા વિશ્વાગ જનમેદનીએ ઉત્સાહબોર ભાગ લીધો, મધ્યાદ્યન વિશ્વા પછી પૂજય સ્વામીજી અમદાવાદ પણાર્યા.

- તા. ૮-૧૧-૨૦૧૫, ભાવનગર : શ્રી શિશુવિલાર, ભાવનગર દ્વારા આયોજિત ૨૪મે વૃદ્ધજન સન્માન સમારૂભ પૂજય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજે અધ્યક્ષપદે થયો. તા. ૮-૧૧-૨૦૧૫ ને રવિવારના રોજ પૂજય સ્વામીજી ભાવનગર પણાર્યા ત્યારે પહેલાં સુજ્રગત હિંય જીવન સંબન્ધ ટ્રસ્ટીશીઓએ ડૉ. અશોક ભાડી અને ડૉ. નરેન જોખીસાહેબનાં દર્શને ગયા.

શિશુવિલાર ખાતે ૨૫૦ વરીદ્યોનું સન્માન કરવામાં આવ્યું. સંસ્થાના છ ટ્રસ્ટીશીઓનું વિશેષ સન્માન પૂજય સ્વામીજીના વરદ કરે પણું, જેમાં હિંય જીવન સંબન્ધ સુશ્રી ઈન્દ્રાભેન ભજનું વિશેષ બહુમાન કરતાં પૂજય સ્વામીજીએ ખૂબજ હર્ષ બક્તા કર્યો.

પોતાનાં ઉદ્ઘોષનમાં પૂજય સ્વામીજીએ કહ્યું, “જીવનસાધારના રંગ સલ્લુક્ષા કરવા માટે સતત હવે આ કેક હું નથી. દેહ નાશવાન છે. તે ગમે ત્યારે જરૂર. હું નિત્ય સત્ય શુદ્ધ બુદ્ધ અજરનભર આપ્તા હું તેવા ભાવમાં રહેતું. અંકંકર હરો તો સુખ કદીયે નહીં પાડીએ. ત્યાગમાં જ ચાંતિ છે. સીરેર વર્ષ પછી દેંક જ્ઞાન બોનસ છે. જીવનનો દરેક હિંય સાજે છેલ્લો હિંય થે તેમ જ્ઞાનનું. પ્રત્યેક હિંયને પવિત્ર, સેવા-પ્રેમ અને પરોપકાર તથા પ્રલુપગ્રામ બનાવીએ અને જીવન સાર્થક કરીએ. ઊંચાંતિ.”

- તા. ૮-૧૧-૨૦૧૫, અમદાવાદ : શ્રી અંજનીમાત્રજીના મંદિરમાં આયોજિત સંગીતમય શ્રી સુંદરકંડ પાગપણ પ્રસરો પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીને ખૂબ જ મનનીય ઉદ્ઘોષન કર્યું. પૂજય સ્વામીજીએ કહ્યું, “ શ્રી રામ જ્ઞાન છે. શ્રી ચીતામાતાજી ભક્તિ છે. જ્ઞાન દ્વારા મોકદ્વાદ આવેલા ઉન્માનજી જ્ઞાગૃત નિઝામ કર્યાછે. કર્મશુદ્ધ દ્વારા, સત્ત્વ, રજ, તમથી પૃથક ધ્યાય. કાયન-કાયનીનો ઘોફ ન રાખે તો જ શુદ્ધ ભક્તિની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. શ્રી ઉન્માનજી આદર્શ કર્મઘોળી અને અનાન્ય શરણાગતિ સલબ ભક્તિનું ઉદ્ઘાટક છે.” સમગ્ર કાર્યક્રમ શ્રી નાંદી પરિવાર દ્વારા આયોજિત કરવામાં આવેલ હતો.

- તા. ૮-૧૧-૨૦૧૫, અમદાવાદ : લક્ષ્મી ત્રયોદશી -

ખનતોરસની પવિત્ર સંધ્યાએ શિવાનંદ આગ્રમના શ્રીશ્રી અદ્યાત્મમાંભવન - શ્રી આદિ શક્તિ પીઠ ખાતે ભવ્ય આમૃહિક લક્ષ્મીપૂજન થયું, જેમાં ૧૦૮ દુપતીએ ભાગ લીધો. પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજે મહાભારતી કરી સૌને આશીર્વાન આપ્યા.

● તા. ૧૧-૧૧-૨૦૧૫, અમદાવાદ : દીપાવલીના પવિત્ર હિંયસે શિવાનંદ આગ્રમના પવિત્ર શ્રી અદ્યાત્મમાંભવન ખાતે વિશેષ અન્નકૂટનું ભવ્ય આયોજન થયું. ૫૦૦૦ કિલો ૧જનની ૧૦૦૦થી વધુ વાનગીએ શ્રીશ્રી જગહભાને બક્તોએ ભાવપૂર્વક નિવેહિત કરી. પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજશ્રીએ શ્રી મંદિરમાં જીયોખીય ઉપસ્થિત બક્તવૃદ્ધને આશીર્વાન કર્યા અને મા ભગવતીની ભવ્ય આપીયી કરી.

ચારો ૧૫૦૦થી વધુ બક્તોએ પ્રસાદ અછક કર્યો. ત્યારબાદ આશ્રમ પરિવારના બક્તાંગંડળે મધ્યાનિષ્ઠ સુધી ૫૦૦ ગ્રામ મિશાન અને ૧૦૦૦ ગ્રામ કરચાણનાં બેટ પેકે તેમાર કર્યા. જે નૂતન વર્ષના પ્રભાતે ૧૦૦૦થી વધુ દરિદ્રાચયણ ચેવાર્યે ગુંપડપણી વિસ્તારમાં જઈને પૂજય ભાવથી ચિત્રરાષ્ટ્રકરવામાં આવ્યા.

● તા. ૧૨-૧૧-૨૦૧૫, અમદાવાદ : પરમ ભાગવદીય પુષ્પશ્વાલોક શ્રીમત્ સ્વામી વિન્યાસનંદજીના જન્મ શતાબ્દી વર્ષની ઉજવણીના એક ભાગથી પૂજય સ્વામીજીના પ્રાગ્યત્વ સ્વાનથી પ્રારંભેલી ચિન્નય જ્યોતિ પાત્રાનું સ્વાગત ચિન્નય વિશનમાં ૨૦૭૨ના નૂતન વિક્રમ સંવતની સવારે ૭.૦૦ થી ૮.૦૦ વાગ્યા સુધી થયું. અતિશ્ચિદ્ધેશ જુજગત ચાચપણા મહામહિમ ચાચપણાલ શ્રી ઓમપ્રકાશ કોહલીજી રહ્યા. પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીને સન્માનનીય અતિથિ સ્વરૂપે નિમંત્રિતામાં આવ્યા હતા. જ્યારે ઔપના ભૂતપૂર્વ અધ્યાત્મ શ્રીસુરેન્દ્રભાઈ પટેલની પણ વિશેષ ઉપસ્થિતિ રહી.

પૂજય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજે આ પ્રસંગે ઘોલતાં કહ્યું કે, “શ્રી સ્વામી વિવેકાનંદજીએ કહ્યું છતું કે મને એકસો નવધૂપણો આપો, હું ભારતને વિશ્વમાં પારબોર સ્થાને સ્થાપિશ.” શ્રીમત્ સ્વામી

ચિન્મયાનંદશાળાને સેક્રેડુવાન સંચાલીએ તૈયાર કરીને દેશ વિદેશામાં ભારતીય સંસ્કાર, સંસ્કૃતિ અને સન્ગતન વૈદિક ધર્મનો ધર્જ લાઢેરાવ્યો છે. તેઓનું જીવન તેમના સટેફ અવસ્થા કરતાં તેમના મહાનિર્ણય પણી વધુ ધર્મકર્તું બધું છે. ભારતના આર્થિકદાખાંનો સદૈન પૂર્જ્ય સ્વામીજીના જાળી રહેશે."

આદરણીય રાજ્યપાલ મહોદ્દેશ કહું, "શ્રી સ્વામી ચિન્મયાનંદશાળા એક પૂર્ણ પુરુષ હતા. રાજ્યાધી, મહાન વક્તા, મનુર વેદાંતી અને દીર્ઘજીવિ સ્વામીજીના ખોટ કરીએ પૂરી કરી શક્યેનાંનાં."

- શ્રીવાનંદ આશ્રમ ખાતે રાત્રે દ્યુ વાગ્યા સુધી હજારો બક્તપોને વહેલી સવારથી આરંભીને પૂર્જ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદશાળ મહારાજના જ્ઞાનક્ષેત્રો પ્રાચીનતાના પ્રાચીનતાની વર્ણના પ્રાચીનતાની પ્રાપ્તિ કર્યા.

- તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૫, વીસનાભર : શ્રી રામદેવપીર મંદિર અને નાથમઠના મહિંત ૧૦૮ શ્રી ગુણભાનાયશ મહારાજના જુરુદેવ શ્રી બાલકનાયશ મહારાજના નિર્વાજ તિરિ પ્રસ્તુતે આયોજિત શોભાયાપ્તા અને વિદાટ સત્કંગ સમારોહમાં પૂર્જ્ય શ્રી સ્વામી અધ્યાત્માનંદશાળ મહારાજ સાંજે ૪.૦૦ વી. રાત્રે ૧.૩૦ વાગ્યા સુધી વીસનાભર પણાર્થ હતા અને સૌને સત્કંગ-સ્વામ્યાય-ધ્યાન અને કીર્તનનો લાભ આપી આપીર્ધીના કર્યું હતા.

- તા. ૨૪-૧૧-૨૦૧૫ : ગુરુભગવાન શ્રીમતુ સ્વામી ચિદાનંદશાળ મહારાજના જન્મ જાતાંથી પ્રાકટ્ર મહોત્સવના એક બાગ રૂપે આજ રોજ સાંજે ૬.૦૦ વાગે શાંકર બાધ્ય-પાગમણ્ણજીવિ કાર્પક્ષમનું ઉદ્ઘાટન શ્રી શ્રી ચિદાનંદ ધ્યાન મંહિરાં પણી વધુ વિદાન સંતોની ઉપસ્ક્રિતેમાં સુ શ્રી એ. મોનિકાલેન શાહ (આગામના સંગતી એકેડમી) અને તેમના વૃદ્ધાગ્ર ભક્તિ સંગીતથી થયું.

આગ્રમના દૂર્ઘ્યી શ્રી અલુદ્ધાલાઈ એપ્પાને સ્વાગત પ્રવચન કર્યું. દેશના અધિગ અધિગ પ્રાંતમાંથી આવેલ સંતગજ્ઞોનું સ્વાગત કર્યા બાદ આગ્રમના વિવિષ પ્રવૃત્તિઓથી તેમને વાકેશ કર્યા. ત્યારબાદ મંચસ્થ સંતોને શ્લોકો અને શુભનાદ સાથે દીપપ્રજ્ઞવલન કર્યું.

મ. મ. પૂર્જ્ય શ્રીમત સ્વામીજી કલ્યાણાનંદશાળ

ભારતીશ મહારાજે પોતાના પ્રવચનમાં કહું કે - 'પ્રસ્થાનત્રય - એનો આપકો આજે પ્રારંભ કરી રહ્યા છીએ તેનો અર્થ વેદાંત - વેદનો અંતિમ્યાગ - જેમાં દસ ઉપનિષદ, પ્રાણસૂત્ર અને શ્રીમદ્ભગવત્ગીતાનો સમાવેશ થાય છે. અધિકાળથી મનુષ્ય જન્મ, મૃત્યુ, જરા, વાણિજી પીડિત છે. કુદ્ધની નિવૃત્તિ અને આનંદની પ્રાપ્તિ માટે સંતો - આપાયોંએ પ્રસ્થાનત્રયનું નિર્માણ કરેલ છે. સંસારના વિષયો નિર્ણય છે, તુંની નથી. પાંચ વિષયોમાં જીવન નાથ થયું છે. સંતની કૃપા થાય તો જ આને પાર કરી આગળ વર્ષી શકાય. વેદાંતનો વિદ્ધાંત આગળ વષવાનું કહે છે. ખૂલ્ય ખૂલ્ય શુલ્ભકામનાંનાં.'

પૂ. સ્વામી શ્રી રામસ્વરૂપાનંદશાળ મહારાજે (દોણેશ્વર મહારાજે) આશીર્વદન આપતાં કહું કે - 'સ્વામી ચિદાનંદશાળ મહારાજનું જન્મશાતાંથી વર્ષ ધર્મમય વર્ષ છે. પૂર્ણિવિપથી આખું વર્ષ ધર્મલાય થશે. એ જ શુંખલામાં પ્રસ્થાનત્રયી પારાયજ્ઞ થશે, જે સંચાસ પરંપરામાં વિશેષ સ્થાપન પરાવે છે, એને વિરોગ શદ્ધ સાથે જોવામાં આવે છે. પ્રસ્થાનત્રયી અનુભાન કદ્યાચ તમે વાંચી ન શકો પરંતુ તમને સાંભળવાનો દુર્બિલ અવસર પ્રાપ્ત થયો છે. જેમાં સ્વામી ચિદાનંદશાળ નિર્મિત બન્યા છે અને સ્વામી અધ્યાત્માનંદશાળને નિર્મિતને સાકાર કર્યું છે. અમદાવાદમાં પહેલીવાર આ પારાયજ્ઞ થઈ રહ્યું છે, સાંભળજો, સમજવાની દીર્ઘિસ કરજો. સ્વામી અધ્યાત્માનંદશાળ જામતાથી પરિપૂર્ણ છે. આ પારાયજ્ઞનું આયોજન કરીને પોતાની જામતાનો પરિચય કરાવ્યો છે. આ પુષ્યમસ્ત અવસર છે. ચોક્કશ લાભ દેશો.'

પ્રાચાનાચાર્ય પ. પૂ. આચાર્ય શ્રીમતુ સ્વામી મેધાનંદપુરીજી મહારાજે પ્રસ્થાનત્રયી પારાયજ્ઞનો શુંખ્ય જીથે જામજ્ઞવત્તા કહું કે - 'અત્યંત દુઃખની નિવૃત્તિ અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ કરવા માટે, 'અંત શ્રદ્ધાસ્ત્રિ'ને અનુભવમાં લાવવાનું છે, તેને માટે પારાયજ્ઞ છે. ખરો આનંદ બીજારમાં છે, જેને જાણવા માટે આ પારાયજ્ઞ છે. જે મનને બદિર્મુખતાથી અંતર્મુખ કરે છે, જન્મોના ચેસ્કાર દૂર કરે છે, મન એકત્ર કરે છે. ઈન્દ્રિય અને મનથી જે ગ્રહજ્ઞ કરીએ છીએ તેને આધાર કરે છે, જે શુદ્ધ હોવો જોઈએ.

આધારશુદ્ધિથી મનગુણ થાય છે, જેથી નિર્બંતર પરમાત્માનું સમર્પણ રહે છે, થૈય ગ્રાન્ટ થાય છે. આત્મા ચૈતન્ય છે, મન-ઇન્સિયો-કુદ્રિ જરૂર છે. ચૈતન્ય તમારું સ્વરૂપ છે. પ્રસ્થાનત્રણી પારાયજી તમારામાં નિવેદ જગાદ્યે અને લાન કરાવણે શું પકડતું અને શું છોડતું. લાન દીપક છે, જે અષ્ટાન હટાવે છે. માનવમાત્રાના કલ્યાણ હેતુ કેદાસ આગમમાં આ પારાયજી શરૂ થયું. આનો લાભ જરૂર વેશો અને પોતાની જીતને આપાનો.'

પૂજ્ય શ્રીમત્ સ્વામી શર્વાનનાનાનિઃદ્રિષ્ટ મહારાજે આશીર્વણ આપતો કહું કે - આજે એક મહાન કર્મનું ઉદ્વાચન થયું છે. નિવૃત્તિમાં પ્રવૃત્તિ થામ ત્યારે મનુષ્યજીવનની લક્ષ્યપૂર્તિ થાય. ભગવાનના સ્વરૂપનો બોધ થઈ જાય તો મહાન જ્ઞાગરજી થઈ જાય. બોધ સ્વરૂપ આત્મા છે, જે નિત્ય, સત્ય, શુદ્ધ, જુદ છે - એ બોધનું વિસર્જન ના થામ, એ માટે પ્રાર્થના, શક્તિ, સામર્થ્ય અને નિર્ણાથી પ્રયત્ન કરીએ, જન-જૂત્યુદી પર થઈએ.'

મંદ્યસ્ય સંતોના પ્રવચન ખાડ કાર્યક્રમના અંતિમ ચરણમાં ચંતો અને ભક્તોએ સમૂહમાં શાંતિમત્ર ગાયા ત્પારબાદ આરતી સાથે ગુણસ્તુતિ આપવામાં આવી. સમગ્ર કાર્યક્રમનું સંચાલન કી અતુલભાઈ પરીઝે કર્યું. કોઈ સંભાળમાં ભક્તો-સાધકોને લાંજર રહી આ હિન્દુ અવસરનો લાભ દીધો. સૌ ભક્તોને પ્રસાદ સાથે 'પ્રકાશપુરુષ' પુસ્તક લેટર્પે આપવામાં આવ્યું. ફૂફૂટ્યતાની લાગકી સાથે ચૌંદયાથથા.

શાંકરભાષ્ય પારાયજીની હિતા. ૨૫ થી શરૂ કરીને ૧૨ દિવસ રોજ કલ્યાણ ચલાયે.

રોજ સાંજે ૪ થી ૭ જીતા પ્રવચનો (પ્રશ્નોત્તરો સાથે) થઈ રવ્યા છે, જેનો ભક્તો લાભ વઠી રવ્યા છે. જે તા. ૬ ડિસેમ્બર સૂધી થશે.

તા. ૨૫ અને ૨૬ નવેમ્બર ના રોજ સાંજે અનુકૂળે શ્રી ભાગવતો જી (IAS-Retd) અને શ્રી શિહિર ઉપાધ્યાયે

સંસ્કૃતમાં પ્રવચનક્રમી, જે ખૂબ જરસપ્રદ રહ્યો હતો.

તા. ૨૮-૧૧-૨૦૧૫ રોજ આદરશીય શ્રી પરમાનંદભાઈ ગાંધી પણ રેલ અને ઉદ્ઘોષન કરી સૌને અધ્યાત્મિક ધોરજો આવા કાર્યક્રમનો લાભ થઈ ટાવી રાખવા સુયાનકર્યું.

* તા. ૧૯-૧૧-૨૦૧૫ થી તા. ૩૦-૧૧-૨૦૧૫, એટલાન્ટા : એટલાન્ટા (જ્યોર્જિયા)ના હિન્દુ મંદિર દ્વારા આયોજિત શતાંચી સહિત શ્રી અતિરૂપ યજ્ઞમાં ભાગ હેવા પૂજ્ય સ્વામી અધ્યાત્માનંદજી મહારાજશ્રી એટલાન્ટા પણાર્થી હતા. ત્યા પરંપરાગત ભવ્ય સ્વાગત પદ્ધી સર્વે મહાન પણ સમાર્દલ પૂજ્ય સ્વામીજી મહારાજશ્રીના અધ્યક્ષસ્થાને આયોજિત થયો હતો.

દરરોજ ભવારે છથી ૮ પુ. સ્વામીજીના નેતૃત્વમાં પ્રાણાચાર અને ધ્યાનના વર્ગનું સંચાલન થયું જેઓ ગોટી સંખ્યામાં ડોકટરો, એન્જિનિયરો, અને વૈશ્વાનિકોને ભાગ લીધો હતો.

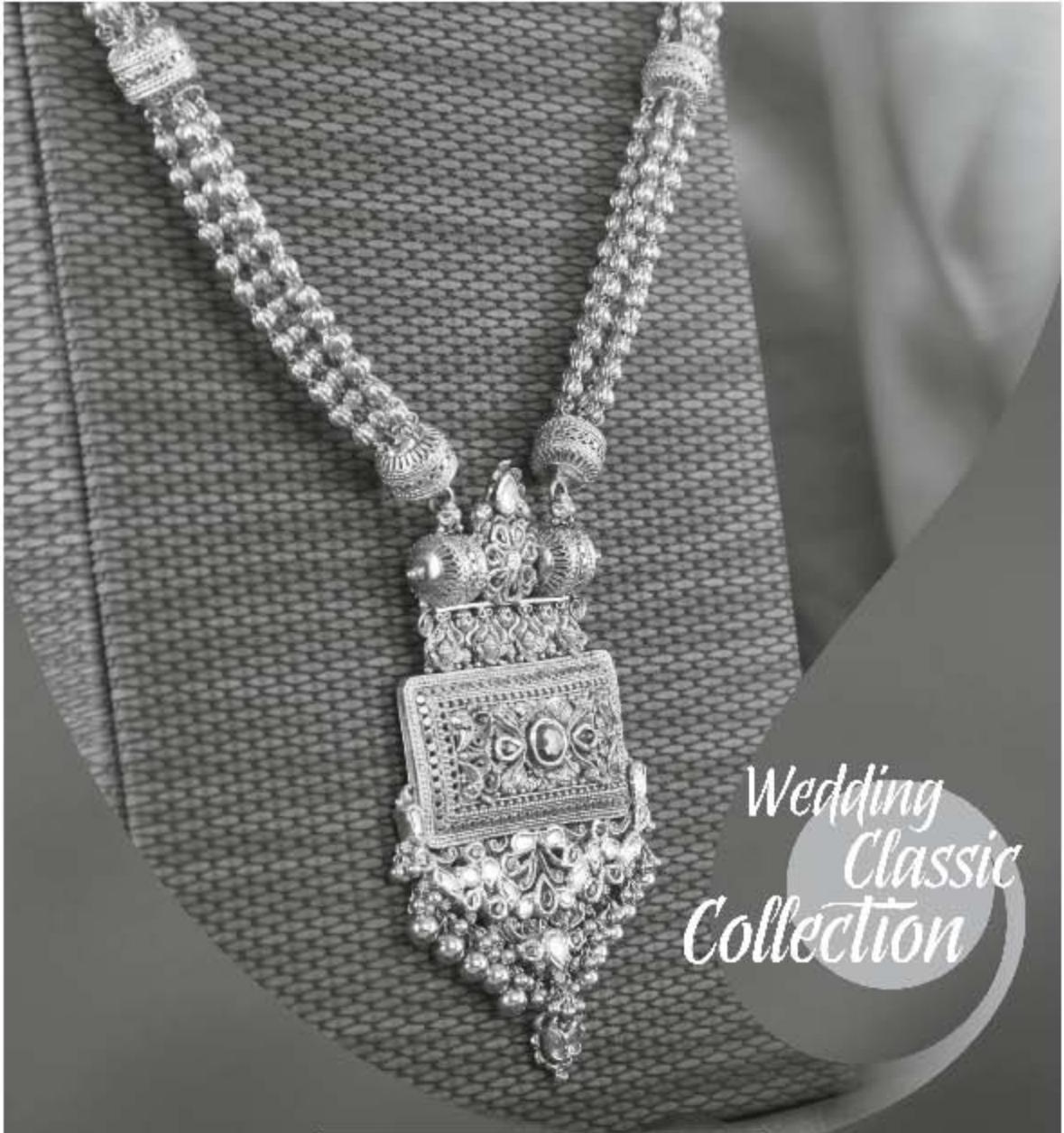
આ મહાન યજ્ઞમાં સંમગ્ર ભાસ્ત અને અગેરિકા સિદ્ધ વિદ્ધાન ૧૨૧ શ્રાંગણ્ણો - ઋત્વિજ્ઞેને ખૂબજ દિવ્યતા અને ભવ્યતાધી યજ્ઞનું સંચાલન કર્યું. યજ્ઞની પૂજાસ્તુતિ પૂજ્ય સ્વામીજી અને યજ્ઞના ગ્રમુખ સંચાલક મહામહોપાધ્યાય શ્રી નરેન્દ્ર કાપરેણ મહારાજ દ્વારા કરવામાં આવી.

વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ્ધના મજોતા શ્રી અશોક સિંગલઙ્ગ સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીને માટે હંમેશા કહેતા કે 'સ્વામીજી હીજી સ્વામી' છે એવે કે કાઢ અનુશ્યાસનના હિભાયતી અને સંભય પ્રબધના જગત્ત પ્રહરીએ.

શ્રી અશોક સિંગલઙ્ગ સ્વામી અધ્યાત્માનંદજીને માટે હંમેશા કહેતા કે 'સ્વામીજી હીજી સ્વામી' છે એવે કે કાઢ અનુશ્યાસનના હિભાયતી અને સંભય પ્રબધના જગત્ત પ્રહરીએ.

શિવાનંદ આશ્રમના આગામી કાર્યક્રમો

- તા. ૧૧ ડિસેમ્બરથી ૧૦ ડિસેમ્બર : યોગ શિક્ષણ તાલીમ શિખિત.
- તા. ૨૧ ડિસેમ્બર : મોશદ એકાદશી - ગીતા જ્યંતી નિમિત્તે સાંજે ૪.૩૦ થી ૭.૦૦ વાગ્યા સૂધી સામુહિક ગીતા પારાયજી.
- તા. ૨૪ ડિસેમ્બર : દાતાત્રેય જ્યંતી નિમિત્તે હવન - સવારે ૬.૦૦ થી ૧૧.૦૦

*Wedding
Classic
Collection*

SUVARNAKALA®

Gold, Diamond & Jadtar Jewellery
BIS Approved Jeweller

અમદાવાદ

સી.જી. રોડ

“નેશનલ પ્રેમા”,
દાદ નંગાલાની સામે,
સી.જી રોડ, અમદાવાદ - ૮
સેટેલાઈટ
“પીનસ એમેરીયસ”,
ઝોધપુર આર રસ્તા BRTS બસ સ્ટેન્ડ સામે,
સેટેલાઈટ, અમદાવાદ - ૧૫

સ્વાદ અને ગુણવત્તાની પરંપરા

શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તાની પરંપરા દ્વારા દેશ-વિદેશના અસંખ્ય ગ્રાહકો સુધી પહોંચાનો અમારો નિર્ધાર છે.
ભારતીયતાનું સ્વાદ સમાર ગૌરવ!

મસાલા • ઈન્સ્ટાન્ડ મિક્સ • બ્લેન્ડેડ મસાલા • હિંગ વગેરેની વિશાળ શ્રેણી અને પેક સાઈઝ

રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ પ્રા.લિ.

સ્પાઈસ વર્ક્સ, સરબેજ-બાવળા હાઇવે, ચાંગોડા-સુરત ૩૯૩, અમદાવાદ. • www.ramdevfood.com

Identity

હિન્દુ મંદિર, એટલાન્ટા (યુઅેસએ) ખાતે શતચંડી સહિત અતિરુદ્રયજ્ઞ સમારોહની સ્મારિકાના વિમોચન અને
યજ્ઞ માટે પધારેલ વિવાન ભૂટેવો અને ઋત્વિશો (તા. ૧૮-૧૧-૨૦૧૫ - ૨૮-૧૧-૨૦૧૫)

શિવાનંદ આશ્રમ, અમદાવાદ ખાતે શ્રીશ્રી આષલક્ષ્મી પીઠ ખાતે ભગવતીના
સાંનિધ્યમાં ભક્તો દ્વારા સામૃહિક ધનપૂજન (તા. ૬-૧૧-૨૦૧૫)

શ્રી સ્વામી ચિદાનંદ જન્મ શતાબ્દી નિમિત્તે શિવાનંદ આશ્રમમાં આયોજિત ભાગ્ય પારાયણ
મહોત્સવનું દીપપ્રજ્વલન કરીને મંગળ પ્રારંભ કરતા સંતો (તા. ૨૪-૧૧-૨૦૧૫)

ભાગ્ય-પારાયણ પ્રસંગે ઉપસ્થિત સંતવૃંદ (તા. ૩૦-૧૧-૨૦૧૫)

નૂતન વર્ષ સંદેશા

તેજસ્વી અમર આત્મન ! આજનો દિવસ નૂતન દિન છે. અગાઉ એ કદ્દી નહોતો, ન કદાપિ એ ફરી ઊગશો. આજના દિવસની આ અભૂતપૂર્વતા પર વિચાર કરો. આજનો દિવસ એ પ્રભુના અંશરૂપ છે. બેઉ કરની અંજલિ ભરીને પવિત્ર ભાવે એનો સ્વીકાર કરો. તમારી બૌદ્ધિક, માનસિક, શારીરિક કે ભાવનાગત તમામ શક્તિઓનો ઉપયોગ આજના દિવસને 'પરિપૂર્ણ દિન' બનાવવામાં કરો. તમારા તમામ આદર્શો અને સિદ્ધાંતોને અમલમાં લાવવાના મક્કમ નિર્ધારપૂર્વક એને જીવો. જીવનની વિકાસયાત્રામાં પ્રભર ગતિશીલતા દાખવો.

- સ્વામી ચિદાનંદ